

ئۆسمۈرلەر ئۈچۈن ماتېماتىكا دەرسلىك

ماتېماتىكا

2- قىسىم

(بىر مەۋسۈملۈك ئوقۇشلۇق)

+

-

01

<

100

63

99

>

02

$40 + 27$

03

$72 - 33$

04

$85 - 46 + 12$

ئىسلام ئاۋازى نەشرىياتى

ئۆسمۈرلەر ئۈچۈن ماتېماتىكا دەرسلىك

ماتېماتىكا

2 - قىسىم

(بىر مەۋسۇملۇق ئوقۇشلۇق)

ئىسلام ئاۋازى نەشرىياتى

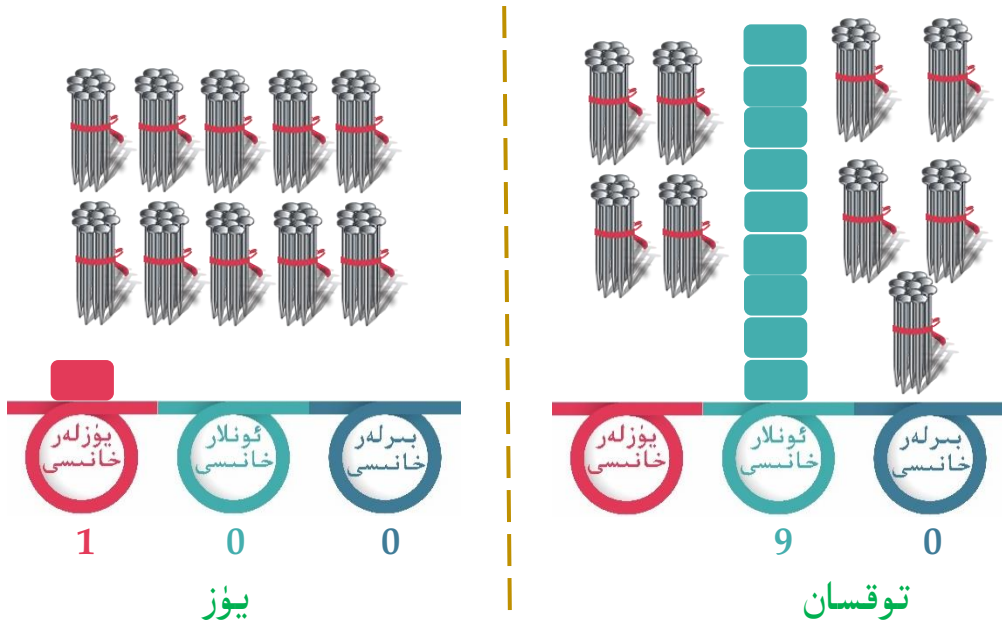
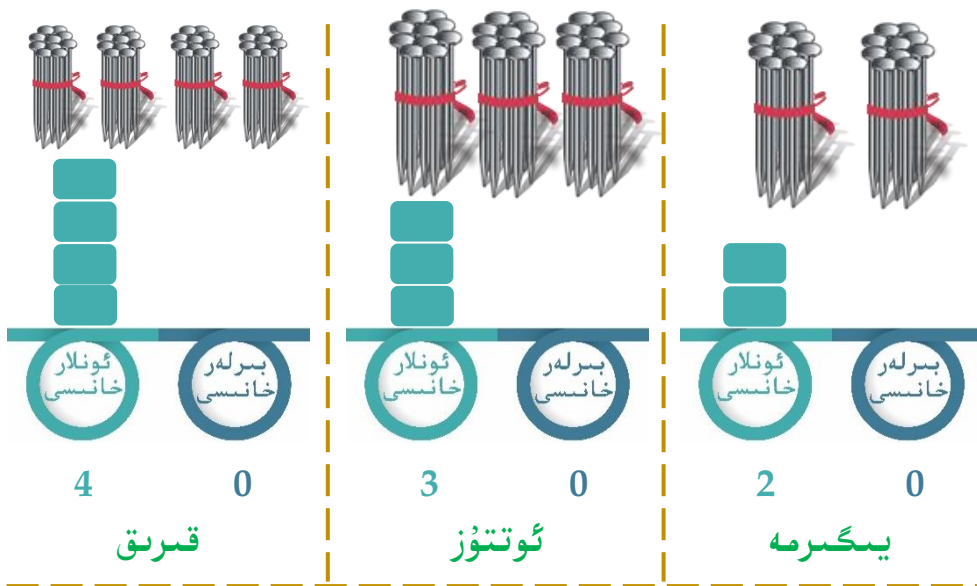
مۇندەرىجە

- 100 ئىچىدىكى سانلارنى تونۇش 2
- تاق سان ۋە جۈپ سان 16
- سىمىپتىرىك شەكىللەر 19
- 100 ئىچىدىكى سانلارنى قوشۇش 23
- تەكشىلىكتىكى شەكىللەر 41
- 100 ئىچىدىكى سانلارنى ئېلىش 48
- 100 ئىچىدىكى سانلارنى ئارىلاش ھېسابلاش 73

100 ئىچىدىكى سانلارنى تونۇش

1

سانلار جەدۋىلىدىن تۆۋەندىكى سانلارنى كۆزىتىپ باقايلى:

10 تال مېخنى بىر باغلام قىلساق، ئىككى باغلام مېخ 20 تال بولىدۇ. ئۈچ باغلام مېخ 30 تال، 4 باغلام 40 تال ... مۇشۇنداق داۋاملاشسا 10 باغلام مېخ 100 تال بولىدىكەندە ...

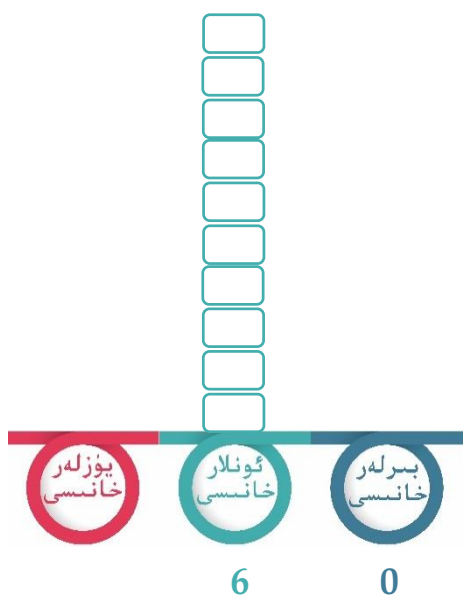
20 دېگەن ساننىڭ بىرلەر خانىسىدا 0، ئونلار خانىسىدا 2 بار ئىكەن. 100 دېگەن ساننىڭ بىرلەر ۋە ئونلار خانىلىرىدا 0، يۈزلەر خانىسىدا 1 بار كەن.

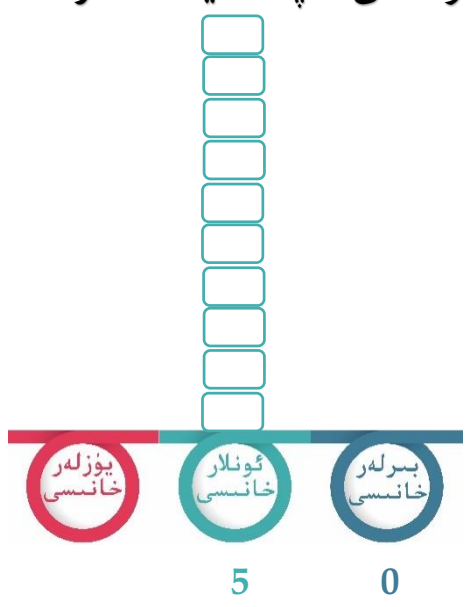
سزى يەنە نېمىلەرنى بايقىدىڭىز؟ 20 دىن يۇقىرى پۈتۈن سانلارنى بىلەلدىڭىزمۇ؟

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

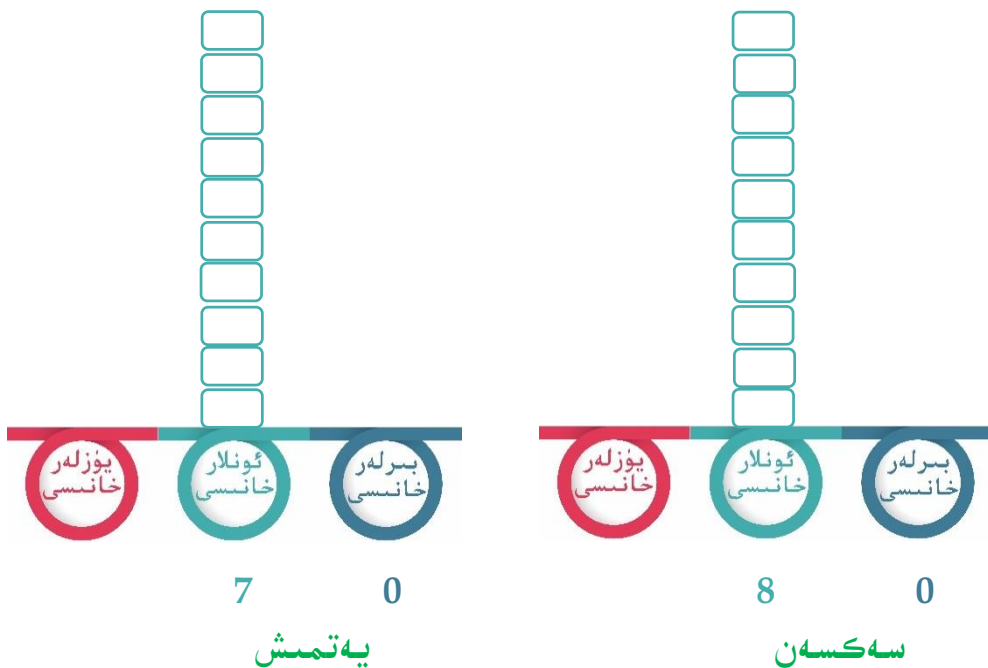
1. سىزمۇ تۆۋەندىكى پۈتۈن سانلارنى سانلار جەدۋىلىنى بويلاش ئارقىلىق ئىپادىلەپ باقسىز؟

ئاتمىش

ئەللىك

2. قېنى كىم چىرايلىق يازالايدۇ؟

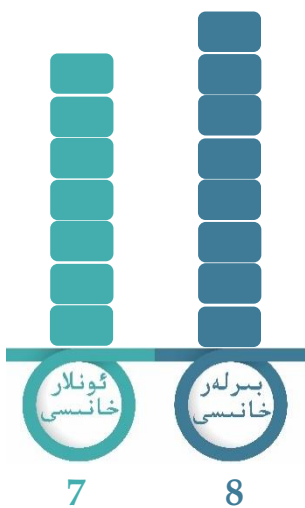
10											
20											
30											
40											
50											
60											
70											
80											

90														
----	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

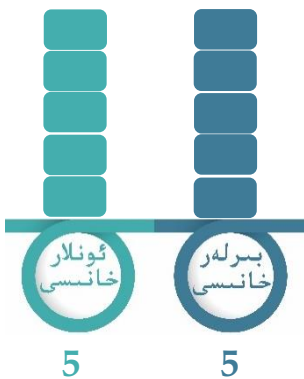
100														
-----	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

2

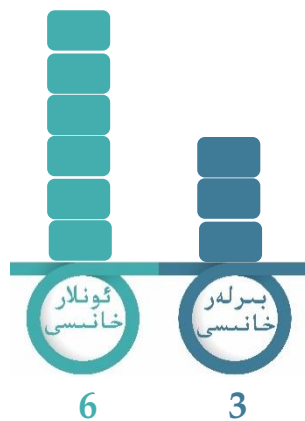
پۈتۈن ئونلۇق سانلارنى ئۆگىنىپ بولغاندىن كېيىن تۆۋەندىكى سانلارنى ئوقۇپ يېزىپ بېقىڭ:

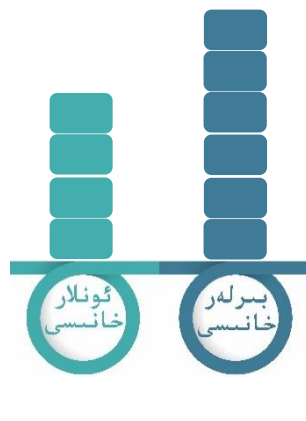
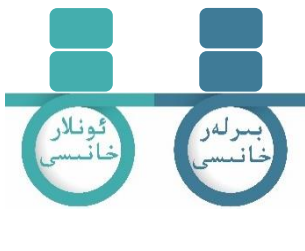
يەتمىش سەككىز

ئەللىك بەش

ئاتمىش ئۈچ

بىردىن يۈزگىچە ساناپ باقايلى:

10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
20	19	18	17	16	15	14	13	12	11
30	29	28	27	26	25	24	23	22	21
40	39	38	37	36	35	34	33	32	31
50	49	48	47	46	45	44	43	42	41
60	59	58	57	56	55	54	53	52	51
70	69	68	67	66	65	64	63	62	61
80	79	78	77	76	75	74	73	72	71
90	89	88	87	86	85	84	83	82	81
100	99	98	97	96	95	94	93	92	91

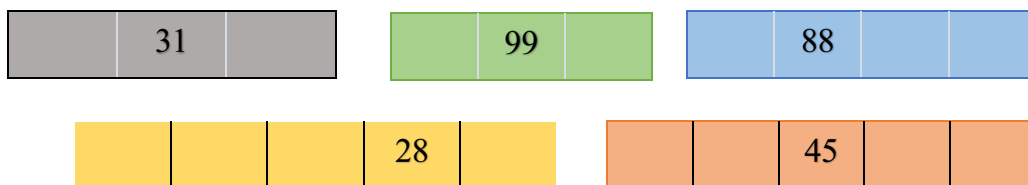

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. تۆۋەندىكى سانلارنى تەرتىپلىك داۋاملاشتۇرۇڭ.

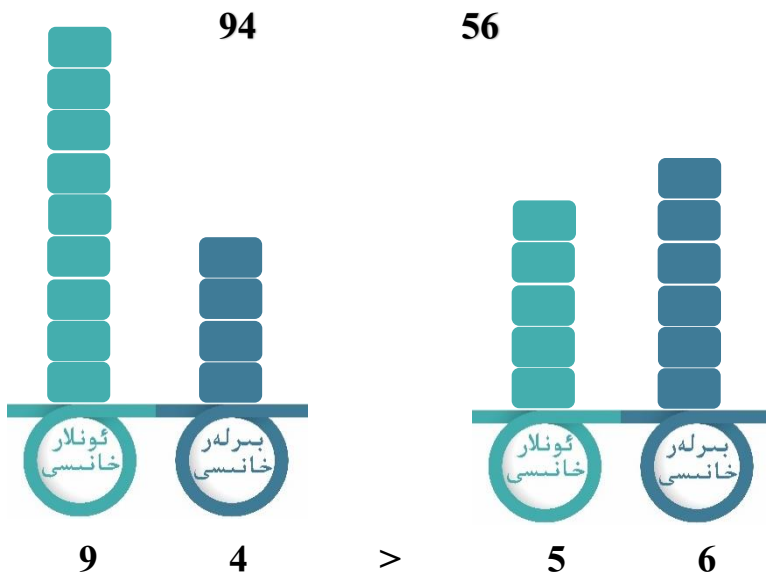
	63						56	55
74				69				
			81					

2. ئۆزئارا قوشنا سانلارنى تېپىڭ.

3

يۈز ئىچىدىكى سانلارنىڭ چوڭ - كىچىكلىكىنى ئايرىپ باقايلى.

سز قانداق ئۇسۇل بىلەن چوڭ - كىچىكلىكىنى ئايرىدىڭىز؟

بىر باغلام مىخ بىلەن ئىپادىلەپ سېلىشتۇرساقمۇ بولىدۇ. 56 نى بەش باغلام مىخقا ئالتە تال مىخنى قوشۇش ئارقىلىق ئىپادىلىسەك، 94 نى توققۇز باغلام مىخقا تۆت تال مىخنى قوشۇش ئارقىلىق ئىپادىلىسەك، بەش باغلام مىخ توققۇز باغلام مىختىن ئاز شۇڭا $94 > 56$ بولىدۇ.

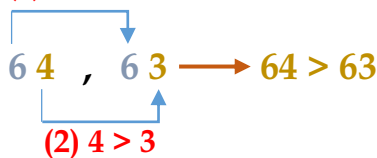

20 ئىچىدىكى سانلارنىڭ چوڭ - كىچىكلىكىنى سېلىشتۇرۇش ئۇسۇلىغا ئوخشاش سېلىشتۇرساقمۇ بولىدۇ. ئالدى بىلەن ئونلار خانىسىنى، ئاندىن بىرلەر خانىسىنى سېلىشتۇرىمىز. 96 نىڭ ئونلار خانىسىدا 9 بار، 56 نىڭ ئونلار خانىسىدا 5 بار، $9 > 5$ شۇڭا $94 > 56$ بولىدۇ.

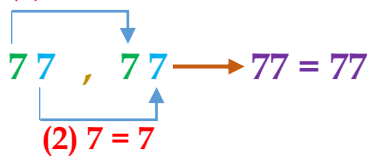

ئويلىنىپ بېقىڭ، قانداق سېلىشتۇرۇشنى بىلىۋالدىڭىزمۇ؟

(1) $6 = 6$

(1) $7 = 7$

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. \bigcirc نىڭ ئىچىگە $>$ ياكى $<$ ۋە ياكى $=$ بەلگىلىرىنى تولدۇرۇڭ.

16 \bigcirc 23	85 \bigcirc 85	15 \bigcirc 20	75 \bigcirc 68	24 \bigcirc 89
69 \bigcirc 70	26 \bigcirc 43	95 \bigcirc 100	53 \bigcirc 53	46 \bigcirc 32

2. چوڭ - كىچىكلىكىنى سېلىشتۇرغاندا نېمىلەرگە دىققەت قىلىش كېرەك؟ بىر خانىلىق سان بىلەن ئىككى خانىلىق ساننىڭ قانداق پەرقى بار؟

4

67 دانە

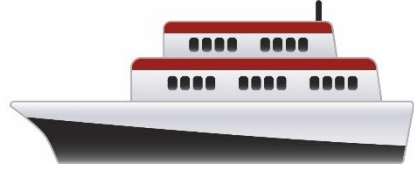
63 دانە

32 دانە

12 دانە

23 دانە

؟ دانە

؟ دانە

پىكاپنىڭ سانى ئايروپىلاننىڭ سانىدىن خېلى بەك كۆپ، ئايروپىلاننىڭ سانى پىكاپنىڭ سانىدىن خېلى بەك ئاز.

ئايروپىلان، پىكاپ ۋە ۋېلىسسپىت قاتارلىقلارنىڭ سانلىرىنى سېلىشتۇرساق، پىكاپنىڭ سانى ئەڭ كۆپ، ئايروپىلاننىڭ سانى ئەڭ ئاز.

پاراخوتنىڭ سانى ئاپتوبۇس سانىدىن سەل ئاز، ئاپتوبۇسنىڭ سانى پاراخوتنىڭ سانىدىن ئازراق كۆپ.

10، 17، 20، 67 قاتارلىق سانلار ئىچىدىن يۈك ماشىنىسىنىڭ سانىنى پەرەز قىلىپ تېپىپ بېقىڭ.

10 دانىدىن ئازراق كۆپ.

10 دانىمۇ؟

67 دانىدىن خېلى بەك ئاز.

67 دانىمۇ؟

ئەمدى تاپتىڭ.

17 دانىمۇ؟

20 دانىدىن سەل ئاز.

20 دانىمۇ؟

ئويلاپ بېقىڭ، توپا ئىتتىرىش ماشىنىسىنىڭ سانى قانچە؟
 (✓ بەلگىسى قويۇڭ)

توپا ئىتتىرىش ماشىنىسىنىڭ سانى پاراخۇتنىڭ سانىدىن ئانچە كۆپ پەرقلەنمەيدۇ.

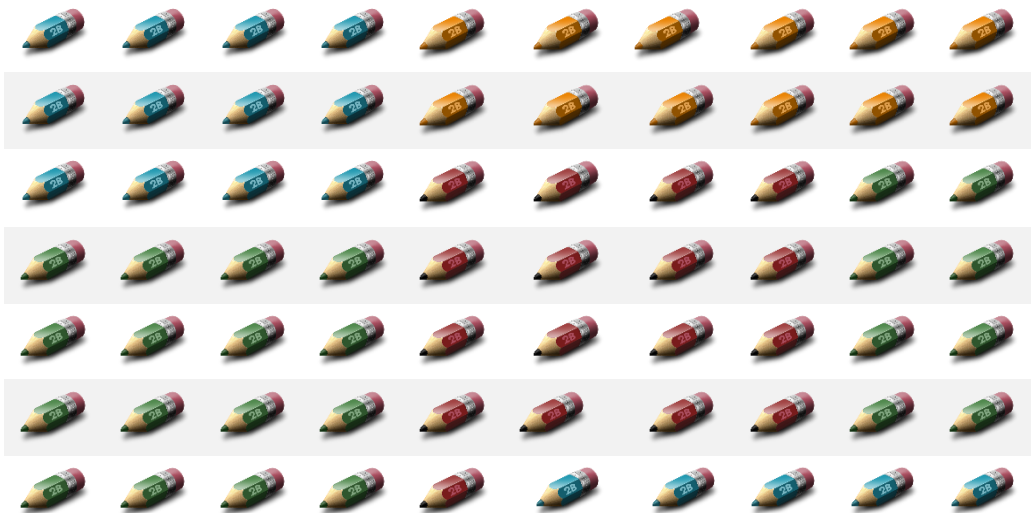
25	13	49

كۆنۈكمە

1. جەدۋەلدىكى سانلارنى تولۇقلاڭ.

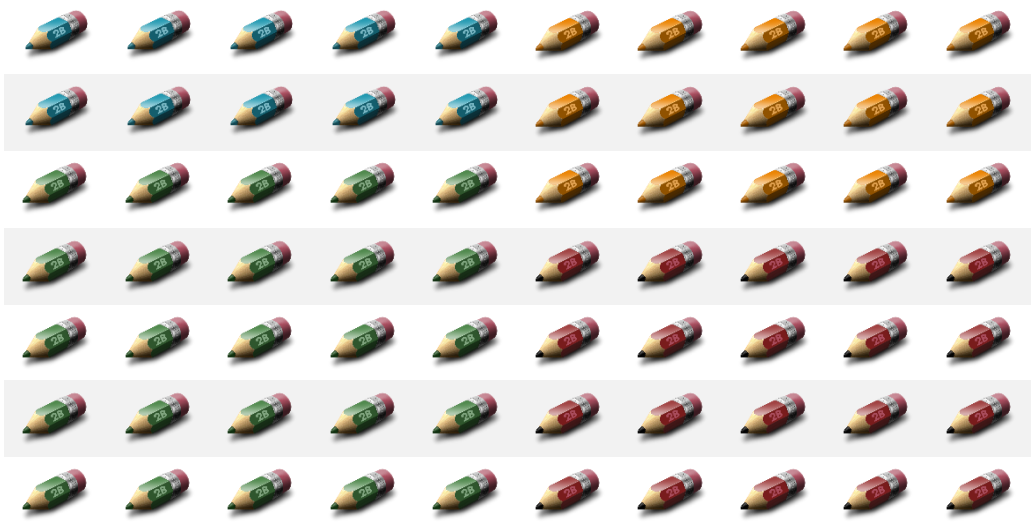
10		8		6		4		2	
	19		17			14			11
		28						22	
			37				33		
				46		44			
					55				
				66		64			
							73		
		88						82	
									91

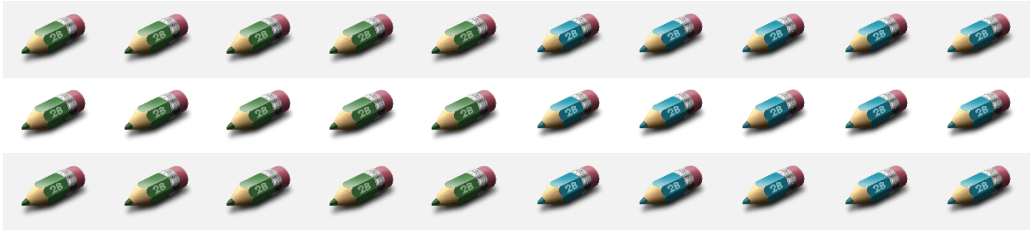
2. رەسىمگە قاراپ بوش ئورۇننى تولدۇرۇڭ.

(1) بۇ رەسىمدە **پېشىل** رەڭلىك قېرىنداشتىن () دانە، **قىزىل** رەڭلىك قېرىنداشتىن () دانە، **كۆك** رەڭلىك قېرىنداشتىن () دانە، **سېرىق** رەڭلىك قېرىنداشتىن () دانە بار. **قىزىل** رەڭلىك قېرىنداش بىلەن **پېشىل** رەڭلىك قېرىنداشتىن جەمئىي () دانە، **سېرىق** رەڭلىك قېرىنداش بىلەن **كۆك** رەڭلىك قېرىنداشتىن جەمئىي () دانە، **پېشىل** رەڭلىك قېرىنداش بىلەن **سېرىق** رەڭلىك قېرىنداشتىن جەمئىي () دانە، **قىزىل** رەڭلىك قېرىنداش بىلەن **كۆك** رەڭلىك قېرىنداشتىن جەمئىي () دانە، **سېرىق** ۋە **قىزىل** رەڭلىك قېرىنداشتىن جەمئىي () دانە، **قىزىل**، **كۆك** ۋە **پېشىل** رەڭلىك قېرىنداشتىن جەمئىي () دانە، **سېرىق** ۋە **كۆك** رەڭلىك قېرىنداشتىن جەمئىي () دانە بار، ئومۇمىي قېرىنداش جەمئىي () دانە.

(1) بۇ رەسىمدە **يېشىل** رەڭلىك قېرىنداشتىن () دانە، **قىزىل** رەڭلىك قېرىنداشتىن () دانە، **كۆك** رەڭلىك قېرىنداشتىن () دانە، **سېرىق** رەڭلىك قېرىنداشتىن () دانە بار. **قىزىل** رەڭلىك قېرىنداش بىلەن **يېشىل** رەڭلىك قېرىنداشتىن جەمئىي () دانە، **سېرىق** رەڭلىك قېرىنداش بىلەن **كۆك** رەڭلىك قېرىنداشتىن جەمئىي () دانە، **يېشىل** رەڭلىك قېرىنداش بىلەن **سېرىق** رەڭلىك قېرىنداشتىن جەمئىي () دانە، **قىزىل** رەڭلىك قېرىنداش بىلەن **كۆك** رەڭلىك قېرىنداشتىن جەمئىي () دانە، **قىزىل** رەڭلىك قېرىنداش بىلەن **كۆك** رەڭلىك قېرىنداشتىن جەمئىي () دانە بار. **سېرىق**، **قىزىل** ۋە **كۆك** رەڭلىك قېرىنداشتىن جەمئىي () دانە، **قىزىل**، **كۆك** ۋە **يېشىل** رەڭلىك قېرىنداشتىن جەمئىي () دانە، **يېشىل**، **سېرىق** ۋە **كۆك** رەڭلىك قېرىنداشتىن جەمئىي () دانە بار، ئومۇمىي قېرىنداش جەمئىي () دانە.

3. كىچىكتىن چوڭغا تەرتىپ بويىچە تىزىپ بېقىڭ.

() > () > () > () > () > () > ()

4. نىڭ ئىچىگە " > " ياكى " < " ۋە ياكى " = " بەلگىلەرنى تولدۇرۇڭ.

61 ○ 32 74 ○ 74 86 ○ 26 64 ○ 91 30 ○ 50
59 ○ 60 43 ○ 26 10 ○ 100 16 ○ 27 85 ○ 37

5. تۆۋەندىكى بېرىلگەن ماتېرىياللاردىكى ئاستىغا سىزىق سىزىلغان سانلارنى سانچىلاپ يېزىڭ:

(1) ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: «ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان كىشىلەرنى جەننەتنىڭ ئاستىدىن ئۆستەڭلەر ئېقىپ تۇرىدىغان ئالىي جايلارغا ئورۇنلاشتۇرىمىز، ئۇلار ئۇ يەرلەردە مەڭگۈ قالىدۇ، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغۇچىلارغا بېرىلگەن مۇكاپات نېمىدېگەن ياخشى!» سۈرە ئەنكەبۇت ئەللىك سەككىزىنچى ئايەت. ()

(2) پەيغەمبەر سەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھىجرىيىنىڭ يىگىرمە ئۈچىنچى يىلى ۋاپات بولغان. ()

(3) قۇرئان كەرىمدە «پادىشاھ» سۆزى سەكسەن سەككىز قېتىم، «شەيتان» سۆزىمۇ سەكسەن سەككىز قېتىم تىلغا ئېلىنغان. «جەننەت» سۆزى يەتمىش يەتتە قېتىم، «جەھەننەم» سۆزىمۇ يەتمىش يەتتە قېتىم تىلغا ئېلىنغان. () ()

6. تۆۋەندىكى سانلارنى مۇۋاپىق كېلىدىغان يەشىك ئىچىگە سېلىڭ.

50 تن كىچىك سانلار

50 تن چوڭ سانلار

7. پۇتبولنىڭ سانى 75 دانە. ۋاسكېتبولغا ⚡ بەلگىسىنى،
 ۋالېبولغا ☀ بەلگىسىنى، قورغان توپقا 🌙 بەلگىسىنى قويۇڭ.

مېنىڭ سانىم پۇتبولنىڭ
 سانىدىن بەك ئاز.

مېنىڭ سانىم پۇتبولنىڭ
 سانىدىن ئازراق كۆپ.

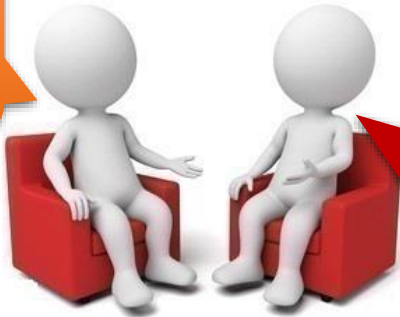
مېنىڭ سانىم پۇتبولنىڭ سانىغا
 بەك يېقىن.

73	55	29	81

8. ئابدۇللاھنىڭ بوۋىسى قانچە ياشقا كىردى؟ بوۋىسىنىڭ يېشىغا
 « ✓ » بەلگىسىنى قويۇڭ.

مېنىڭ بوۋام
 سېنىڭ بوۋاڭدىن
 ئازراق كىچىك.

ئابدۇللاھ، مېنىڭ
 بوۋام 73 ياشقا
 كىردى، سېنىڭ
 بوۋاڭ قانچە ياشقا
 كىردى؟

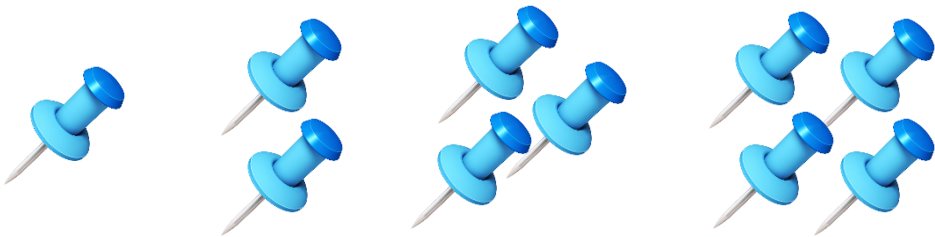
60	70	100

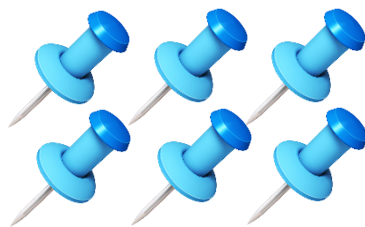
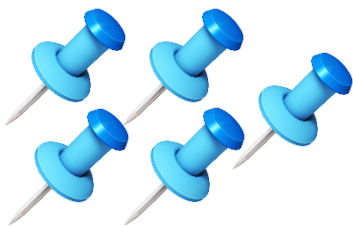
تاق سان ۋە جۈپ سان

بىز ئالدى بىلەن 10 ئىچىدىكى تاق سان ۋە جۈپ سانلار بىلەن تونۇشۇپ چىقايلى:

سىز تاق سان بىلەن جۈپ ساننى بىلىۋالدىڭىزمۇ؟ بۇ سانلارنى يادلىۋېلىڭ چۈنكى كۆپ خانىلىق سانلارنى تۈرگە ئايرىشتامۇشۇ سانلارنى ئىشلىتىمىز.

يۇقىرىقى مىخلارنىڭ سانىنى
كۆزەتسىڭىز ،
ئىككى - ئىككىدىن
جۈپلىسەك ، تاق سانلارنىڭ
بىرسى ئېشىپ قالىدۇ ئەمما
جۈپ سانلارنىڭ ھەممىسى
ئىككى - ئىككىدىن بولىدۇ .

كۆپ خانىلىق سانلارنىڭ تاق سان ياكى جۈپ سان
ئىكەنلىكىنى قانداق ئايرىيمىز؟

ئەگەر بىرلەر
خانسىدىكى سان
8 ، 6 ، 4 ، 2 ، 0
قاتارلىق سانلار
بولسا ، دېمەك بۇ
سان جۈپ سان
بولىدۇ . مەسىلەن :
20 ، 32 ، 54 ، 76 ،
88 قاتارلىق سانلار
جۈپ سانلاردۇر .

كۆپ خانىلىق
سانلارنىڭ بىرلەر
خانسىغا قارايمىز .
ئەگەر بىرلەر
خانسىدىكى سان 1 ،
3 ، 5 ، 7 ، 9 قاتارلىق
سانلار بولسا ، دېمەك
بۇ سان تاق سان
بولىدۇ . مەسىلەن :
41 ، 53 ، 65 ، 77 ، 89
قاتارلىق سانلار
تاق سانلاردۇر .

كۆنۈكمە

1. تۆۋەندىكى سانلارنى ماس سېۋەتكە قاچىلىيالايسىز؟

2. مېھرىبان ئاللاھنىڭ 99 ئىسىم - سۈپەتلىرى بار بولۇپ، 99 بولسا _____ ساندۇر.

.2

3. شەھىدلەرگە ئۆز ئۇرۇق - تۇغقانلىرىدىن 70 كىشىنى شاپائەت قىلىش ھوقۇقى بېرىلىدۇ. 70 بولسا _____ ساندۇر.

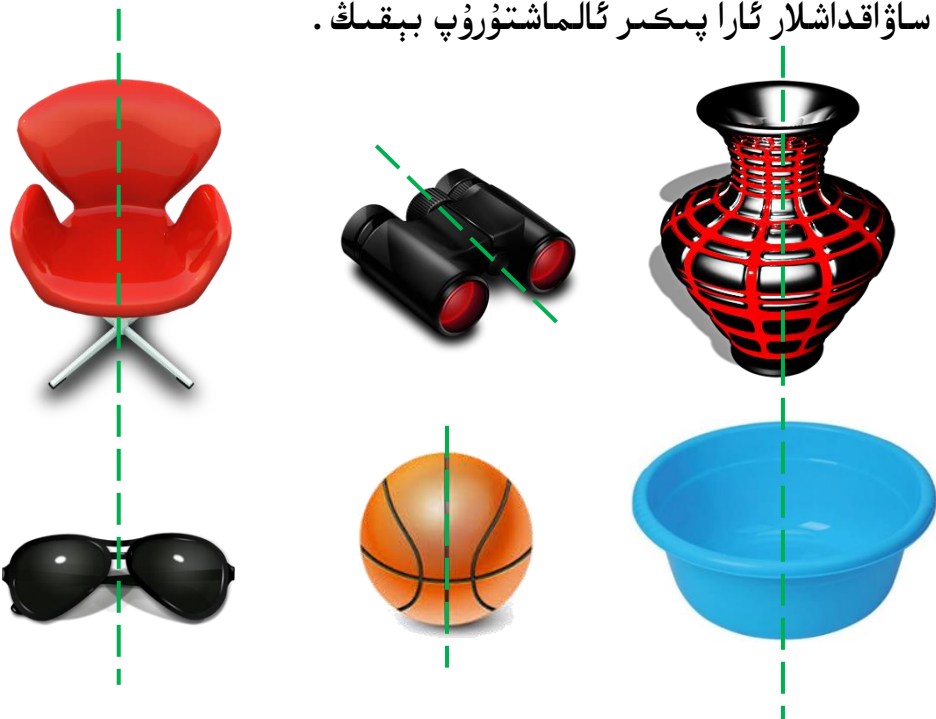
.3

4. سۆيۈملۈك پەيغەمبىرىمىز 63 يىل ئۆمۈر كۆرگەن. 63 بولسا _____ ساندۇر.

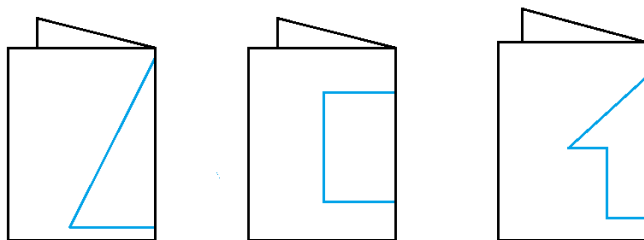
.4

سىمىپىترىك شەكىللەر

سىز سىمىپىترىك شەكىللەرنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلەمسىز؟
تۆۋەندىكى شەكىللەرنى كۆزىتىپ، نېمىنى بايقىغانلىقىڭىز توغرىسىدا
ساۋاقداشلار ئارا پىكىر ئالماشتۇرۇپ بېقىڭ.

ساۋاقداشلىرىڭىز بىلەن گۇرۇپپىغا بۆلۈنۈپ، A4 قەغەزنى
ئوتتۇرىدىن بىر قاتلاپ، بىر يۈزىگە تۆۋەندىكى شەكىلنى سىزىپ،
ئاندىن قايچىدا قىيىپ بېقىڭلار ھەمدە قانداق ئەھۋالنى
بايقىغانلىقىڭلار ھەققىدە ساۋاقداشلار ئارا پىكىر ئالماشتۇرۇڭلار.

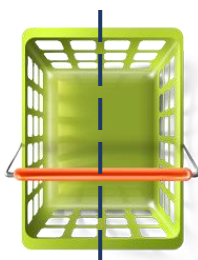
قەغەزدىن كېسىپ چىققان شەكىللەر بەك چىرايلىق ئىكەن، سىمىپىترىك شەكىللەر ھەقىقەتەنمۇ چىرايلىق چىقىدىكەن!

سىمىپىترىك شەكىللەر دېگەن — بىر جىسىمنىڭ ئوتتۇرىدىن بىر سىزىق يۈرگۈزسەك ئىككى تەرىپى بىر- بىرىگە ئۈستىمۇئۈست چۈشىدىغان شەكىللەر ئىكەن.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تۆۋەندىكى قايسى شەكىللەر ئۈزۈك سىزىققا نىسبەتەن سىمىپىترىك شەكىللەر بولىدۇ؟ بولىدىغانلىرىغا توغرا (✓) بەلگىسىنى قويۇڭ.

()

()

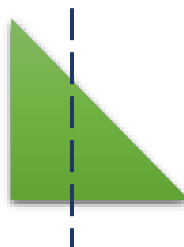
()

()

()

()

()

كۆنۈكمە

1. ماس كېلىدىغان سىمپتىرىك شەكىلنى سىزىق بىلەن تۇتاشتۇرۇڭ.

2. تۆۋەندىكى قايسى شەكىللەر سىمپتىرىك شەكىللەر بولىدۇ؟ بولىدىغانلىرىغا توغرا (✓) بەلگىسىنى قويۇڭ.

()

()

()

()

()

()

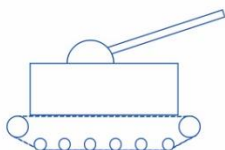
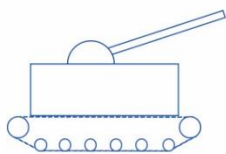

()

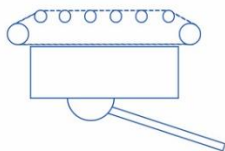

()

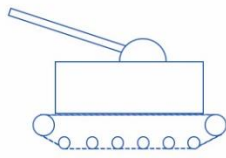
3. تۆۋەندىكى شەكىللەرنىڭ سىمېتىرىك شەكلىنى تاللاڭ:

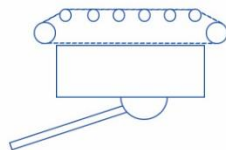
()

()

()

()

()

()

()

()

()

()

()

()

100 ئىچىدىكى سانلارنى قوشۇش

ئىككى خانىلىق سانغا بىر خانىلىق ساننى قوشۇش

1

ئابدۇللاھ ئۈستاز بازاردىن 20 تال قېرىنداش، 8 تال سىياھ قەلەم سېتىۋالغان بولسا، ئابدۇللاھ ئۈستاز جەمئىي قانچە تال قەلەم سېتىۋالغان؟

$$20 + 8 = \underline{\quad} \text{ (تال)}$$

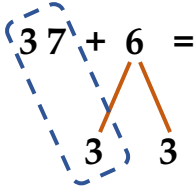
قېرىنداش بىلەن سىياھ قەلەمنىڭ ھەممىسىنى ساناپ باقساقلا جەمئىي سانى چىقىدۇ.

بىرلەر خانىسىغا بىرلەر خانىسىنى، ئونلار خانىسىغا ئونلار خانىسىنى قوشساقلا بولىدۇ. قوشىدىغان سان بولمىسا ئۆز پېتى ئەكىلىمىز.

سز قايسى ئۇسۇلنى ياقتۇرىدىڭىز؟

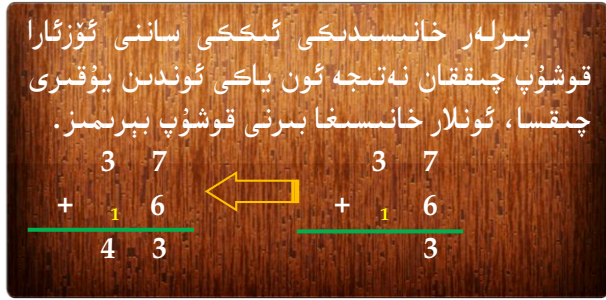
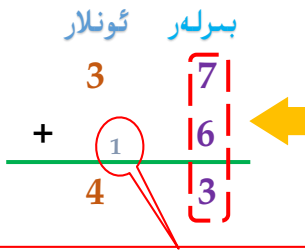
1 - خىل ئۇسۇل: كۆڭۈلدە ھېسابلاش

ئالدى بىلەن ئالتىنى ئىككىگە ئايرىمىز، يەنى ئايرىغان بىر سان كېمەيگۈچى بىلەن قوشۇلسا پۈتۈن سان چىقىشى لازىم. ئايرىلغان بىر ساننى 37 گە قوشۇپ، ئۇنىڭدىن چىققان نەتىجىنى ئايرىلغان يەنە بىر سانغا قوشۇپ نەتىجە قىلىمىز.

2 - خىل ئۇسۇل: تىك شەكىلدە ھېسابلاش

$$37 + 6 =$$

ئادەتتە ئونلار خانىسىغا قوشۇپ بېرىدىغان بىرنىڭ ئېسىمىزدىن چىقىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن ئونلار خانىسىنىڭ ئۈزۈلگەن كىچىك قىلىپ يېزىپ قويساق بولىدۇ.

يۇقىرىدىكى ئۇسۇلنى چۈشەنگەن بولسىڭىز، تۆۋەندىكى ئۈچ ھېسابنى تىك شەكىلدە ئىشلەڭ:

$$\begin{array}{r} 5 \quad 8 \\ + \quad 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 \quad 7 \\ + \quad 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 \quad 6 \\ + \quad 4 \\ \hline \end{array}$$

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تۆۋەندىكى ھېسابلارنى قايسى خىل ئۇسۇلدا ئىشلەشنى ياخشى كۆرسىڭىز، شۇ خىل ئۇسۇلدا ئىشلەڭ:

56 + 5 =	40 + 7 =	23 + 8 =	90 + 9 =	17 + 4 =
2 + 49 =	69 + 3 =	80 + 6 =	68 + 3 =	74 + 6 =

1- خىل ئۇسۇل:

سان ئايرىغاندا ئايرىغان ساننى يەنە بىر قوشۇلغۇچىغا قوشساق پۈتۈن سان چىقىدىغان ئىككى سانغا ئايرىش كېرەك.

ئىككى
خىل ئۇسۇلدا
دېققەت قىلىشقا
تېگىشلىك
ئىشلار

2- خىل ئۇسۇل:

ئىككى خانىلىق سانغا بىر خانىلىق ساننى تىك شەكىلدە قوشقاندا ئىككى ساننىڭ بىرلەر خانىسى ئۈزۈل كېلىشى كېرەك شۇنداقلا بىرلەر خانىسىنى قوشقاندا ئونغا تەڭ ياكى ئوندىن چوڭ سان چىقسا، ئونلار خانىسىغا بىرنى قوشۇشنى ئۈنۈتماسلىق كېرەك.

2

(1) ئۆمەير 38 دوللارغا بىر دانە ئېم پى 3 سېتىۋالغاندىن كېيىن، يەنە 9 دوللارغا ھەدىسەلەر توپلىمى، 4 دوللارغا قولچىراق سېتىۋالغان بولسا، ئۇ جەمئىي قانچە دوللار خەجلىگەن؟

بۇ مەسىلىنىڭ ھېسابلاش
ئىپادىسىنى قانداق تۈزۈمىز؟

ئۆمەير ئاۋۋال ئېم پى 3، ئاندىن ھەدىسەلەر توپلىمى، كېيىن قولچىراق سېتىۋالغانلىقى ئۈچۈن، ئاۋۋال ئېم پى 3 بىلەن ھەدىسەلەر توپلىمىنىڭ باھاسىنى قوشۇپ، ئاندىن قولچىراقنىڭ باھاسىنى قوشىمىز.

(دوللار) $47 + 4 = 51$, (دوللار) $38 + 9 = 47$

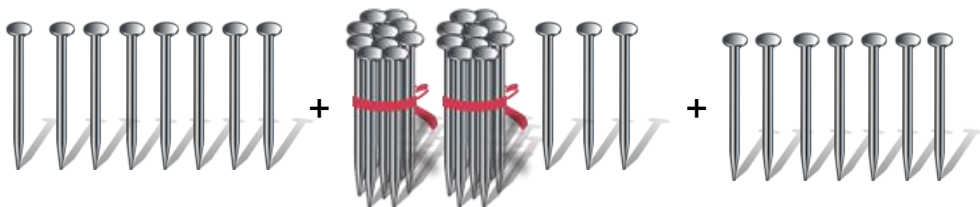

ئۆمەير بۇ نەرسىلەرنى ئارقا - ئارقىدىن سېتىۋالغانلىقى ئۈچۈن ، ئارقىمۇ ئارقا قوشساقمۇ بولىدۇ . مەسىلەن :

$$38 + 9 + 4 = 47 + 4 = 51 \text{ (دوللار)}$$

جاۋابى: ئۆمەير 51 دوللار خەجلىگەن .

(2)

$$8 + 23 + 7 = \underline{\hspace{2cm}}$$

«ئىككى خانىلىق سانلارنى بىر خانىلىق سانلارغا ئارقىمۇ ئارقا قوشۇش» نىڭ قانۇنىيىتى بولسا بىز ئالدىدا ئۆگىنىپ ئۆتكەن «بىر خانىلىق سانلارنى ئارقىمۇ ئارقا قوشۇش» قانۇنىيىتىگە ئوخشاش بولۇپ، بېشىدىن باشلاپ قوشساقمۇ ياكى ئاۋۋال ئارقىدىكى ئىككى ساننى قوشۇپ ھېسابلىساقمۇ بولىدۇ . مەسىلەن:

$$\begin{aligned} 8 + 23 + 7 &= 31 + 7 = 38 \\ 8 + 23 + 7 &= 8 + 30 = 38 \end{aligned}$$

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

ئالدى بىلەن ھېسابلاش ئۇسۇلىڭىزنى ئېيتىپ بىرىڭ ، ئاندىن مەشىق دەپتېرىڭىزگە ئىشلەپ بېقىڭ .

$48 + 6 + 2$	$6 + 59 + 1$	$8 + 2 + 74$	$16 + 2 + 4$
$7 + 33 + 7$	$2 + 56 + 4$	$10 + 4 + 5$	$88 + 2 + 9$

كۆنۈكمە

1. ھېسابلاڭ.

$70 + 8 =$	$40 + 4 =$	$75 + 5 =$	$83 + 3 =$
$90 + 8 =$	$30 + 7 =$	$4 + 70 =$	$67 + 7 =$
$50 + 2 =$	$20 + 6 =$	$95 + 5 =$	$23 + 3 =$
$12 + 5 =$	$7 + 46 =$	$9 + 79 =$	$6 + 50 =$

2. تىك شەكىلدە ھېسابلاڭ.

$\begin{array}{r} 9 \ 4 \\ + \quad 4 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 3 \ 3 \\ + \quad 8 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 5 \ 8 \\ + \quad 7 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 9 \ 3 \\ + \quad 6 \\ \hline \end{array}$
$\begin{array}{r} 8 \ 4 \\ + \quad 7 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 4 \ 7 \\ + \quad 5 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 7 \ 4 \\ + \quad 8 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 2 \ 2 \\ + \quad 3 \\ \hline \end{array}$
$\begin{array}{r} 5 \ 2 \\ + \quad 6 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 2 \ 9 \\ + \quad 7 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 2 \ 7 \\ + \quad 6 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 8 \ 2 \\ + \quad 9 \\ \hline \end{array}$
$\begin{array}{r} 1 \ 6 \\ + \quad 9 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 7 \ 8 \\ + \quad 7 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 3 \ 3 \\ + \quad 5 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 6 \ 8 \\ + \quad 4 \\ \hline \end{array}$

3. كىم توغرا ھېسابلىيالايدۇ؟

$84 + 7 + 0$ = =	$37 + 4 + 3$ = =	$79 + 0 + 6$ = =	$69 + 7 + 1$ = =
$4 + 72 + 4$ = =	$6 + 72 + 2$ = =	$5 + 28 + 7$ = =	$8 + 71 + 9$ = =
$7 + 2 + 11$ = =	$5 + 4 + 85$ = =	$3 + 8 + 12$ = =	$5 + 6 + 44$ = =

4. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى مەشىق دەپتىرىڭلارغا ئىشلەڭلار:

$75 + 5 + 9 =$	$9 + 59 + 1 =$	$49 + 6 + 1 =$
$3 + 78 + 2 =$	$0 + 82 + 6 =$	$4 + 15 + 9 =$
$4 + 76 + 6 =$	$20 + 4 + 0 =$	$78 + 9 + 2 =$

سەئىدىنىڭ دادىسى ئۇنىڭغا 78 دوللارلىق كىتاب ئوقۇغۇچتىن بىرنى ، 6 دوللارلىق سائەتتىن بىرنى ئېلىپ بەرگەن بولسا ، سەئىدىنىڭ دادىسى جەمئىي قانچە دوللار خەجلىگەن؟

5.

كۆل بويىدا 46 دانە ئاققۇ سۇ ئىچىۋاتاتتى ، يەنە 8 دانە قارلىغاچمۇ سۇ ئىچكىلى كەلگەن بولسا ، ھازىر كۆل بويىدا جەمئىي قانچە دانە قۇش بار؟

6.

ئابدۇراھمان قېرىنداشلىرىغا مېسۋاك ھەدىيە قىلماقچى بولۇپ 28 تال مېسۋاك سېتىۋالدى . دادىسى ئۇنىڭغا يەنە 9 تال ئېلىپ بەردى ، ئاكىسىمۇ ئۇنىڭغا يەنە 5 تال بەرگەن بولسا ، ئابدۇراھمان قېرىنداشلىرىغا جەمئىي قانچە تال مېسۋاكنى ھەدىيە قىلالايدۇ؟

7.

ئەكرەمنىڭ ئۆيىدە 43 تۇياق قوي بار بولۇپ ، ئۇلاردىن تۆتى 4 نى قوزلىغان . كېيىن دادىسى يەنە 5 تۇياق ئۆچكە سېتىۋالغان بولسا ، ئەكرەمنىڭ ئۆيىدە ھازىر قانچە تۇياق چارۋا بار؟

8*

ئىككى خانىلىق سانغا ئىككى خانىلىق ساننى قوشۇش

1

(1) مەلۇم بىر ئاياغ تىكش زىۋۇتى بىرىنچى كۈنى 50 جۈپ،
ئىككىنچى كۈنى 40 جۈپ ئاياغ تىكسە، بۇ زىۋۇت ئىككى كۈندە
جەمئىي قانچە جۈپ ئاياغ تىكىدۇ؟

$$50 + 40 = \underline{\quad} \text{ (جۈپ)}$$

بۇ ھېسابنى مەن مۇنداق ئىشلىدىم:

$$5 + 4 = 9$$

$$50 + 40 = 90$$

بۇ ھېسابنى تىك شەكىلدە ئىشلىدىم:

$$\begin{array}{r} 50 \\ + 40 \\ \hline 90 \end{array}$$

جاۋابى: جەمئىي ___ جۈپ ئاياغ تىكىدۇ.

ئەسەپ ئۆتەيلى:

$$50 + 40 = 90$$

قوشۇلغۇچى

قوشۇلغۇچى

يىغىندا

بىرلەر ئونلار

$$\begin{array}{r} 50 \\ + 40 \\ \hline 90 \end{array}$$

قوشۇلغۇچى

قوشۇلغۇچى

يىغىندا

(2) ھەسەن بىلەن ئۆكسى بىرلىشىپ 20 دانە ئانارنى سىققىش ماشىنىسىدا سىقتى، دادىسى بىلەن ئاكىسى 60 دانە ئانارنى سىققان بولسا، ئۇلار بىرلىشىپ جەمئىي قانچە دانە ئانار سىققان؟

$$60 + 20 = \underline{\hspace{2cm}} \text{ (دانە)}$$

پۈتۈن ئونلۇق سانلارنىمۇ بىر خانىلىق سانلارنى قوشقانغا ئوخشاش قوشساقمۇ بولىدۇ.

(1)

$$6 + 2 = 8$$

$$60 + 20 = 80$$

(2)

$$\begin{array}{r} 6 \quad 0 \\ + \quad 2 \quad 0 \\ \hline 8 \quad 0 \end{array}$$

بىرلەر خانىسىدىكى سانغا بىرلەر خانىسىدىكى ساننى، ئونلار خانىسىدىكى سانغا ئونلار خانىسىدىكى ساننى قوشۇش ئارقىلىق تىك شەكىلدە ھېسابلىساقمۇ بولىدۇ.

جاۋابى: جەمئىي _____ دانە ئانار سىققان.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

ھېسابلاڭ.

$1 + 3 =$

$7 + 2 =$

$5 + 3 =$

$8 + 2 =$

$10 + 30 =$

$70 + 20 =$

$50 + 30 =$

$80 + 20 =$

تىك شەكىلدە ھېسابلاشتىكى مۇھىم نۇقتىلار:

1 بىرلەر خانىسىنى بىرلەر خانىسىغا، ئونلار خانىسىنى ئونلار خانىسىغا ئۇدۇل كەلتۈرۈش كېرەك.

1

2 ئوڭ تەرەپتىن، يەنى بىرلەر خانىسىدىن باشلاپ ھېسابلاش كېرەك.

2

3 بىرلەر خانىسىدىن باشلاپ قوشقاندا نەتىجە ئونغا تەڭ ياكى ئوندىن يۇقىرى چىقسا، ئونلار خانىسىغا بىرنى قوشۇپ بېرىش كېرەك.

3

2

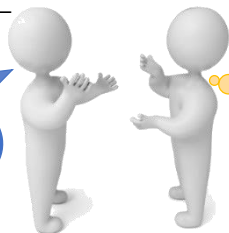
(1) تەپسىر كىتابتىن جەمئىي قانچە پارچە بار؟

(2) بىر يەشەك تەپسىر كىتاب بىلەن بىر يەشەك ھەدىس كىتابنى قوشساق، جەمئىي قانچە پارچە كىتاب بولىدۇ؟

$$(1) 43 + 3 = \underline{\quad}$$

$$(2) 40 + 43 = \underline{\quad}$$

ئالدى بىلەن $3 + 3$ نى ھېسابلايمىز.

ئالدى بىلەن $40 + 40$ نى ھېسابلايمىز.

بۇ ئىككى خىل ھېسابلاشنىڭ قانداق ئوخشاشلىقى بار؟

52 نەپەر مۇجاھىدىنىڭ ھەربىرىگە بىر تالدىن مىسۋاك بەرسەك، بۇ مىسۋاكلار يېتەمدۇ؟

مەن كۆڭۈلدە ھېسابلاپ

ئىشلىدىم:

$$40 + 12 = 52$$

10 2

دەپمۇدەل يېتىدىكەن .

مەن تىك شەكىلدە

ئىشلىدىم:

$$40 + 12 = \underline{\quad}$$

4 0

$$+ 1 2$$

5 2

يېتىدىكەن .

جاۋابى: بۇ مىسۋاكلار دەپمۇدەل يېتىدىكەن .

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى قايسى خىل ئۇسۇلدا ئىشلەشنى ياخشى كۆرسىڭىز، شۇ خىل ئۇسۇلدا ئىشلەڭ:

$$25 + 4 = \quad 56 + 2 = \quad 81 + 6 = \quad 94 + 3 =$$

$$30 + 45 = \quad 56 + 40 = \quad 80 + 12 = \quad 26 + 70 =$$

يولۇچىلار ئاپتوبۇسىدا ئەسلى 20 ئادەم بار ئىدى. مەلۇم بېكەتكە كەلگەندە يەنە 10 ئادەم چىققان بولسا، بۇ ئاپتوبۇستا ھازىر جەمئىي قانچە ئادەم بار؟

2.

3

(1) مەسىئۇد كىتاب ئوقۇشقا ناھايىتى ئامراق ئوقۇغۇچى بولۇپ، ئۇنىڭ كىتاب تەكچىسىدە 15 پارچە كىتاب بار ئىدى. دادىسى ئۇنىڭغا 14 پارچە بالىلار كىتابى ئېلىپ بەرگەن، كېيىن ئۇ ئۆزى پۇل يىغىپ يەنە 36 پارچە كىتاب سېتىۋالغان بولسا، ھازىر ئۇنىڭ كىتاب تەكچىسىدە جەمئىي قانچە پارچە كىتاب بار؟

ئەسلىدىكى كىتابلارنىڭ سانىغا كېيىن دادىسى ئېلىپ بەرگەن ۋە ئۆزى پۇل يىغىپ سېتىۋالغان كىتابلارنىڭ سانىنى قوشساق، ئومۇمىي كىتابلارنىڭ سانى چىقىدۇ.

$$\begin{array}{r} 14 + 36 = 50, \\ 4 \quad 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 15 + 50 = 65 \\ 5 \quad 10 \end{array}$$

جەمئىي 65 پارچە كىتاب بار.

ئارقىمۇئارقا قوشساقمۇ بولىدۇ:

$$\begin{array}{r} 1 \quad 5 \\ + 1 \quad 4 \\ \hline 2 \quad 9 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2 \quad 9 \\ + 3 \quad 6 \\ \hline 6 \quad 5 \end{array}$$

جەمئىي 65 پارچە كىتاب بار.

(2)

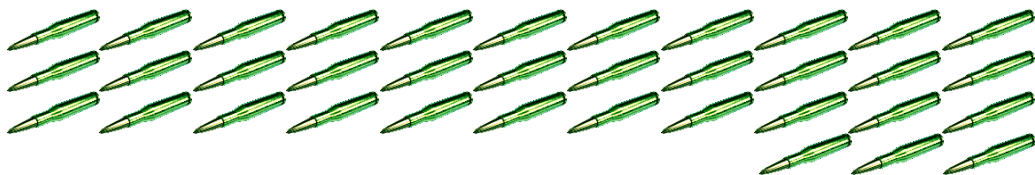

70 پايلىق ئوقدانغا تۆۋەندىكى قايسى ئىككى دۆلەتنىڭ ئوقلىرى سىغىدۇ؟

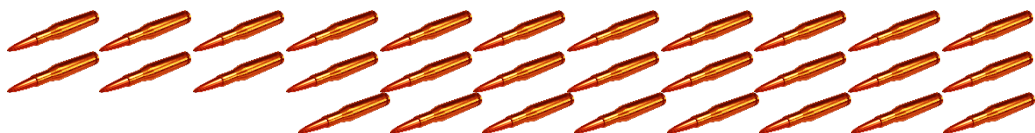
رۇسىيەنىڭ ئوقى:

گېرمانىيىنىڭ ئوقى:

ئامېرىكىنىڭ ئوقى:

(1)

$$\begin{array}{r} 37 + 30 = 67 \\ \begin{array}{l} 37 \\ 7 \end{array} + \begin{array}{l} 30 \\ 30 \end{array} = 67 \\ \begin{array}{l} 30 + 30 = 60 \\ 7 + \end{array} \end{array}$$

(2)

$$\begin{array}{r} 37 + 30 = 67 \\ \begin{array}{l} 37 \\ 7 \end{array} + \begin{array}{l} 30 \\ 30 \end{array} = 67 \end{array}$$

بىرلەر ئونلار

$$\begin{array}{r} 3 \quad 7 \\ + 3 \quad 0 \\ \hline 6 \quad 7 \end{array}$$

بىرلەر ئونلار

$$\begin{array}{r} 3 \quad 7 \\ + 3 \quad 0 \\ \hline 7 \end{array}$$

بىرلەر ئونلار

$$\begin{array}{r} 3 \quad 7 \\ + 3 \quad 0 \\ \hline \end{array}$$

رۇسىيە بىلەن ئامېرىكىنىڭ ئوقى جەمئىي 67 دانىكەن، بىر ئوقدانغا سىغىدىكەن.

ئىككى خىل ئۇسۇلنىڭ ئىككى خىل ئالاھىدىلىكى باركەن.

جاۋابى: رۇسىيە بىلەن ئامېرىكىنىڭ ئوقى سىغىدۇ.

گېرمانىيە بىلەن رۇسىيەنىڭ ئوقى سىغامدۇ؟

تىك شەكىلدە ئىشلەپ باقايلى:

$$37 + 36 = \underline{\quad}$$

3 7
+ 3 ₁ 6

3

بىرلەر خانىسىدىكى 7 گە 6 نى قوشساق 13 بولىدۇ، ئۇنلار خانىسىگە 1 نى كۆڭۈلدە قالدۇرۇپ، بىرلەر خانىسىگە 3 نى يازىمىز.

3 7
+ 3 ₁ 6

7 3

سىغمايدىكەن

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تىك شەكىلدە ھېسابلاڭ.

$42 + 51 =$	$83 + 16 =$	$54 + 21 =$	$85 + 13 =$																
<table style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr><td style="text-align: center;">4 2</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">+ 5 1</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">-----</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">() 3</td></tr> </table>	4 2	+ 5 1	-----	() 3	<table style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr><td style="text-align: center;">8 3</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">+ 1 6</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">-----</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">() 9</td></tr> </table>	8 3	+ 1 6	-----	() 9	<table style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr><td style="text-align: center;">5 4</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">+ 2 1</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">-----</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">() 5</td></tr> </table>	5 4	+ 2 1	-----	() 5	<table style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr><td style="text-align: center;">8 5</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">+ 1 3</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">-----</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">() 8</td></tr> </table>	8 5	+ 1 3	-----	() 8
4 2																			
+ 5 1																			

() 3																			
8 3																			
+ 1 6																			

() 9																			
5 4																			
+ 2 1																			

() 5																			
8 5																			
+ 1 3																			

() 8																			
$34 + 5 =$	$78 + 20 =$	$24 + 63 =$	$50 + 27 =$																
<table style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr><td style="text-align: center;">3 4</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">+ 5</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">-----</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">()</td></tr> </table>	3 4	+ 5	-----	()	<table style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr><td style="text-align: center;">7 8</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">+ 2 0</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">-----</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">()</td></tr> </table>	7 8	+ 2 0	-----	()	<table style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr><td style="text-align: center;">2 4</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">+ 6 3</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">-----</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">()</td></tr> </table>	2 4	+ 6 3	-----	()	<table style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr><td style="text-align: center;">5 0</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">+ 2 7</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">-----</td></tr> <tr><td style="text-align: center;">()</td></tr> </table>	5 0	+ 2 7	-----	()
3 4																			
+ 5																			

()																			
7 8																			
+ 2 0																			

()																			
2 4																			
+ 6 3																			

()																			
5 0																			
+ 2 7																			

()																			

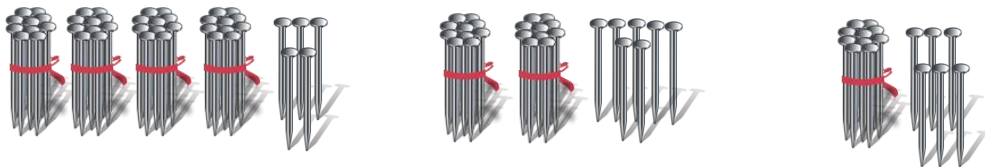
(1) مەلۇم كىتاب مەدرىسىنىڭ بىرىنچى يىللىقىدا 26 نەپەر، ئىككىنچى يىللىقىدا 33 نەپەر، ئۈچىنچى يىللىقىدا 37 نەپەر ئوقۇغۇچى بولسا، بۇ مەدرىسىنىڭ ئۈچ يىللىق ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ئومۇمىي سانى جەمئىي قانچە نەپەر؟

$$26 + 33 + 37 = \underline{\hspace{2cm}} \text{ (نەپەر)}$$

(4)	2 6	5 9	(3)	2 6	(1)	$26 + 33 + 37$
	+ 3 3	+ 3 ₁ 7		+ 3 3		= 59 + 37
	5 9	9 6		5 9		= 96
<p>جاۋابى: ئۈچ يىللىق بالىلارنىڭ ئومۇمىي سانى 96 نەپەر.</p>				+ 3 ₁ 7	(2)	$26 + 33 + 37$
				9 6		= 26 + 70
						= 96

ئارقىمۇئارقا قوشۇشتا يۇقىرىدىكى (1)، (2) خىل ئۇسۇل قائىدىلىك يېزىش ئۇسۇلى بولۇپ، بۇلارنى ئادەتتە تاپشۇرۇق دەپتەر ياكى خاتىرە دەپتەرگە يازىمىز. (3)، (4) خىل ئۇسۇل تىك شەكىلدە يېزىش ئۇسۇلى بولۇپ، بۇ خىل ئۇسۇللارنى ئادەتتە مەشىق دەپتەر ياكى پارچە قەغەزگە يازساقمۇ بولىدۇ.

(2)

$$45 + 27 + 16 = \underline{\quad}$$

$\begin{array}{r} 45 \\ + 27 \\ \hline 72 \end{array}$	$\begin{array}{r} 72 \\ + 16 \\ \hline 88 \end{array}$	$\begin{array}{r} 45 \\ + 27 \\ \hline 72 \\ + 16 \\ \hline 88 \end{array}$	<p style="text-align: center;">قائىدىلىك يېزىش</p> <p style="text-align: center;">↓</p> $45 + 27 + 16$ $= 72 + 16$ $= 88$
<p style="font-size: 2em; color: yellow;">↔</p> <p style="color: white;">تەك شەكىلدە يېزىش</p>			

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تۆۋەندىكى ھېسابلارنى مەشىق دەپتېرىڭلارغا تەك شەكىلدە ھېسابلاپ، ئاندىن تاپشۇرۇق دەپتېرىڭلارغا چىرايلىق قائىدىلىك يېزىڭلار.

13 + 54 + 20	25 + 32 + 40	10 + 30 + 56	50 + 10 + 20
45 + 18 + 36	65 + 10 + 24	29 + 17 + 38	23 + 25 + 25
56 + 20 + 10	30 + 30 + 30	40 + 40 + 10	10 + 60 + 10

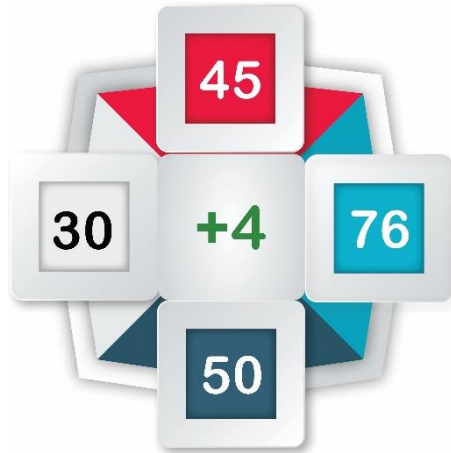
كۆنۈكمە

1. ھېسابلاڭ.

$$53 + 30 = \quad 25 + 70 = \quad 40 + 52 = \quad 80 + 12 = \quad 70 + 23 =$$

$$60 + 31 = \quad 25 + 52 = \quad 75 + 20 = \quad 36 + 20 = \quad 10 + 65 =$$

2. ئەتراپتىكى سانلارنى ئوتتۇرىدىكى سانغا قوشۇڭ.

3. قېنى كىم ھەم توغرا، ھەم تېز ھېسابلاپ بولىدۇ؟

$$75 + 20 = \quad 5 + 46 = \quad 52 + 8 = \quad 96 + 0 = \quad 40 + 60 =$$

$$58 + 8 = \quad 16 + 7 = \quad 45 + 5 = \quad 70 + 20 = \quad 86 + 6 =$$

$$82 + 9 = \quad 12 + 6 = \quad 85 + 6 = \quad 50 + 30 = \quad 20 + 2 =$$

$$75 + 8 = \quad 31 + 0 = \quad 91 + 1 = \quad 62 + 2 = \quad 43 + 9 =$$

$$10 + 80 + 7 = \quad 14 + 6 + 20 = \quad 50 + 0 + 20 =$$

$$12 + 25 + 35 = \quad 20 + 45 + 7 = \quad 0 + 28 + 19 =$$

$$60 + 21 + 10 = \quad 51 + 12 + 8 = \quad 30 + 16 + 32 =$$

4. تۆۋەندىكى ھېسابلاشلار توغرىمۇ؟ خاتا بولغانلىرىنى مەشىق

دەپتىرىڭىزگە تۈزىتىپ ھېسابلاڭ.

$$\begin{array}{r} 45 \\ + 48 \\ \hline 83 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 57 \\ + 23 \\ \hline 70 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 12 \\ + 88 \\ \hline 100 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 59 \\ + 41 \\ \hline 100 \end{array}$$

5. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى تىك شەكىلدە مەشىق دەپتىرىڭىزگە

ھېسابلاڭ:

52 + 43 = 85 + 11 = 90 + 8 = 6 + 46 = 17 + 67 =

74 + 0 = 25 + 49 = 20 + 50 = 80 + 10 = 38 + 49 =

6.

$$\begin{array}{r} 36 \\ + 17 \\ \hline \end{array}$$

?\$

3 6

+ 1 7

()

$$\begin{array}{r} 25 \\ + 68 \\ \hline \end{array}$$

?\$

2 5

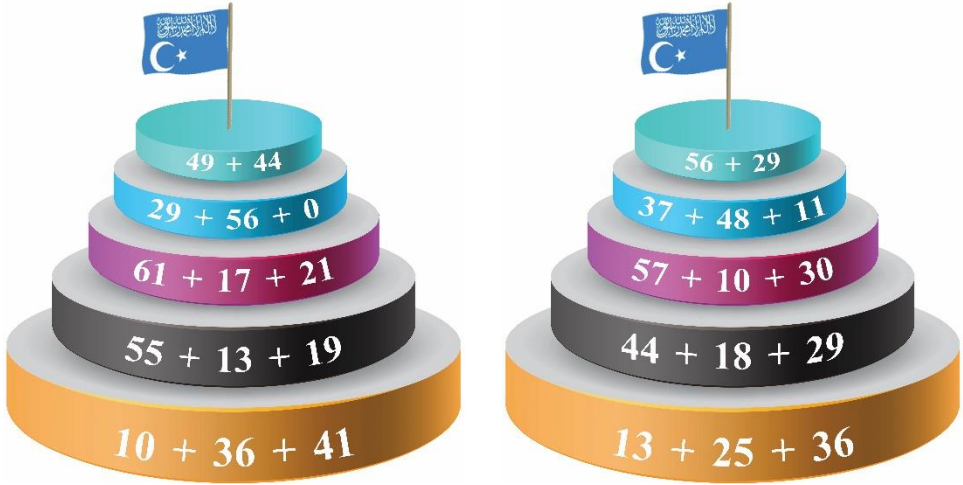
+ 6 8

()

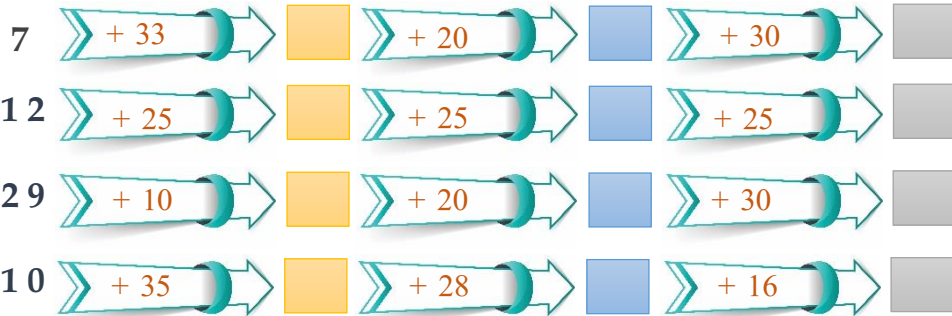
7. يېڭى يولنىڭ ئىككى تەرىپىگە كۆچەت تىكىلدى. بىر تەرىپىگە 48 تۈپ، يەنە بىر تەرىپىگە 53 تۈپ تىكىلگەن بولسا، ئىككى تەرىپىگە جەمئىي قانچە تۈپ كۆچەت تىكىلگەن؟

8. چولپان مەدرىسىنىڭ بىرىنچى يىللىقىدا 27 ئوقۇغۇچى، ئىككىنچى يىللىقىدا 36 ئوقۇغۇچى بولسا، ئىككى يىللىقتا جەمئىي قانچە ئوقۇغۇچى بار؟

9. ئەڭ ئۈستىدىكى بايراقنى قېنى كىم بىرىنچى بولۇپ ئالالايدۇ؟

10. نىڭ ئىچىگە تەرتىپ بويىچە نەتىجىسىنى تولدۇرۇڭ.

11. ھەر پەرز نامازدىن كېيىن، 33 قېتىم تەسبىھ، 33 قېتىم ھەمدە، 33 قېتىم تەكبىر ئېيتساق، جەمئىي قانچە قېتىم زىكىر ئوقۇغان بولىمىز؟

.11

12. فەتھۇلئىسلام بىرىنچى كۈنى قۇرئاندىن 25 ئايەت، ئىككىنچى كۈنى 34 ئايەت، ئۈچىنچى كۈنى 37 ئايەت يادلىغان بولسا، ئۇ ئۈچ كۈندە جەمئىي قانچە ئايەت يادلىغان؟

.12

13. خوتەنگە ماڭغان پويىزنىڭ بىر ۋاگوندا ئەسلىدە 42 ئادەم بار ئىدى، كورلىغا كەلگەندە 21 ئادەم پويىزغا چىقتى، ئاقسۇغا كەلگەندە يەنە 34 ئادەم پويىزغا چىققان بولسا، پويىزدا ھازىر جەمئىي قانچە ئادەم بار؟

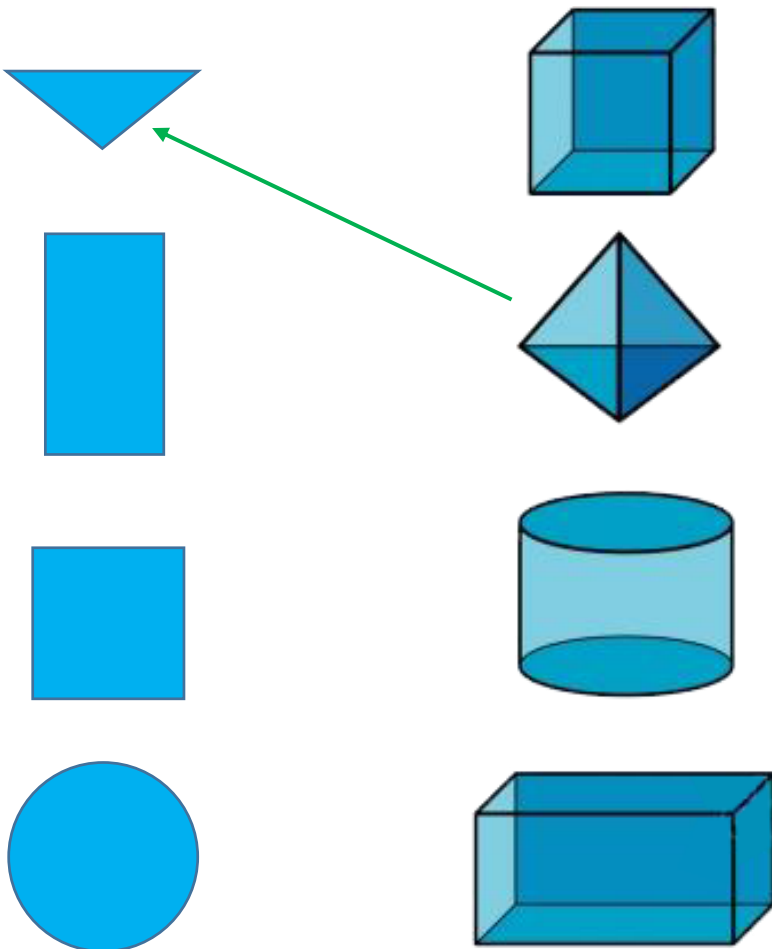
.13

تەكشىلىكتىكى شەكىللەر

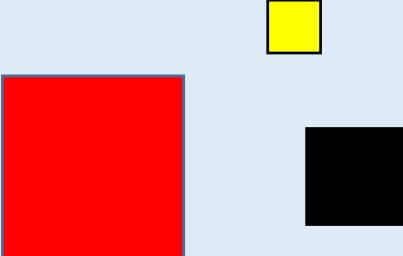
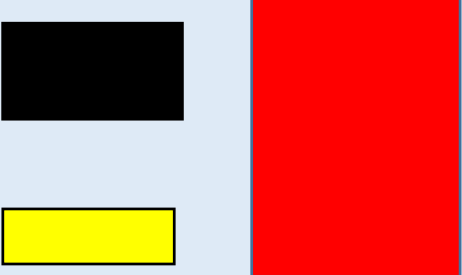
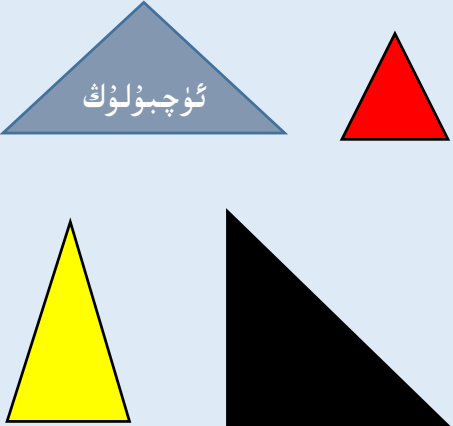
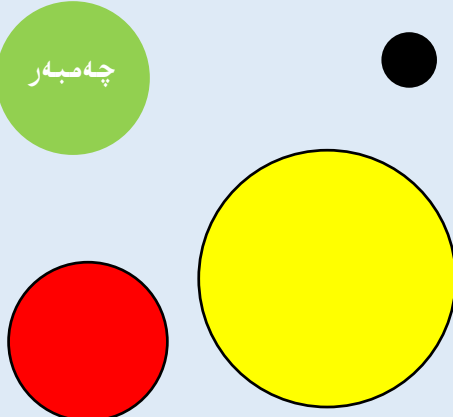
بىز ئالدىنقى قىسىمدا بوشلۇقتىكى جىسىملار بىلەن تونۇشقان ئىدۇق، ئەمدى بىز تەكشىلىكتىكى شەكىللەر بىلەن تونۇشۇپ چىقايلى.

قايسى جىسىملاردىن قايسى شەكىللەرنى سىزىپ چىققىلى بولىدىغانلىقىنى كۆزىتىيلى

تەكشىلىكتىكى شەكىللەر

<p>كۋادرات</p> 	<p>تىك تۆتبۇلۇك</p>
<p>ئۈچبۇلۇك</p> 	<p>چەمبەر</p>

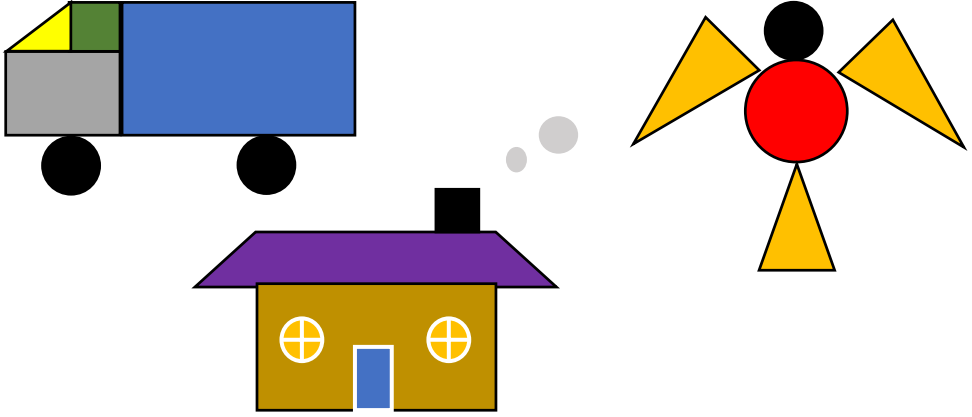
تەكشىلىكتىكى شەكىللەرنى پەقەت تەكشىلىك يۈزىدە ئىپادىلىگىلى بولىدىكەن لېكىن جىسىملارغا ئوخشاش تۇتقىلى بولمايدىكەن .

ھەربىر شەكىلنىڭ ئۆز ئالدىغا ئالاھىدىلىكى باركەن . ئۈچبۇلۇكنىڭ ئۈچ دانە بۇلۇشى باركەن ، كۋادراتنىڭ تۆت تەرىپىنىڭ ھەممىسى ئۆزئارا تەڭشەكەن ، تىك تۆتبۇلۇك كۋادراتقا قارىغاندا ئۇزۇنراق بولىدىكەن ، چەمبەرنىڭ بۇلۇشى ۋە تەرىپى بولمايدىكەن ، دۈگىلەك شەكىلكەن .

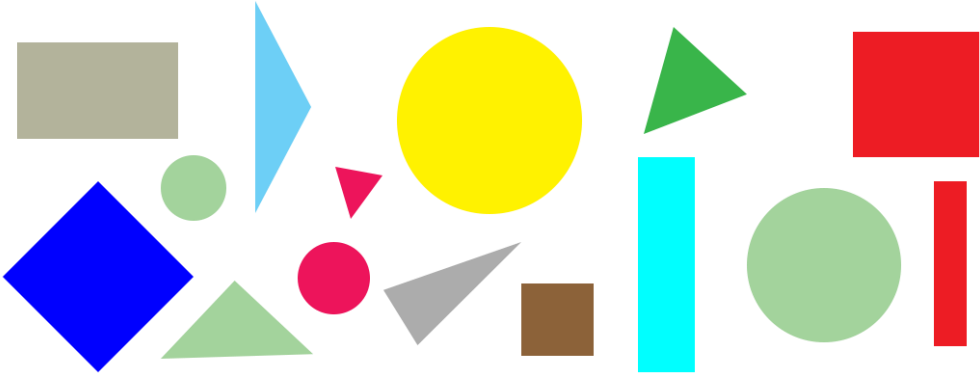

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. سز قانداق بىرىكتۈرەلەيسىز؟

2. بوش ئورۇننى تولدۇرۇڭ.

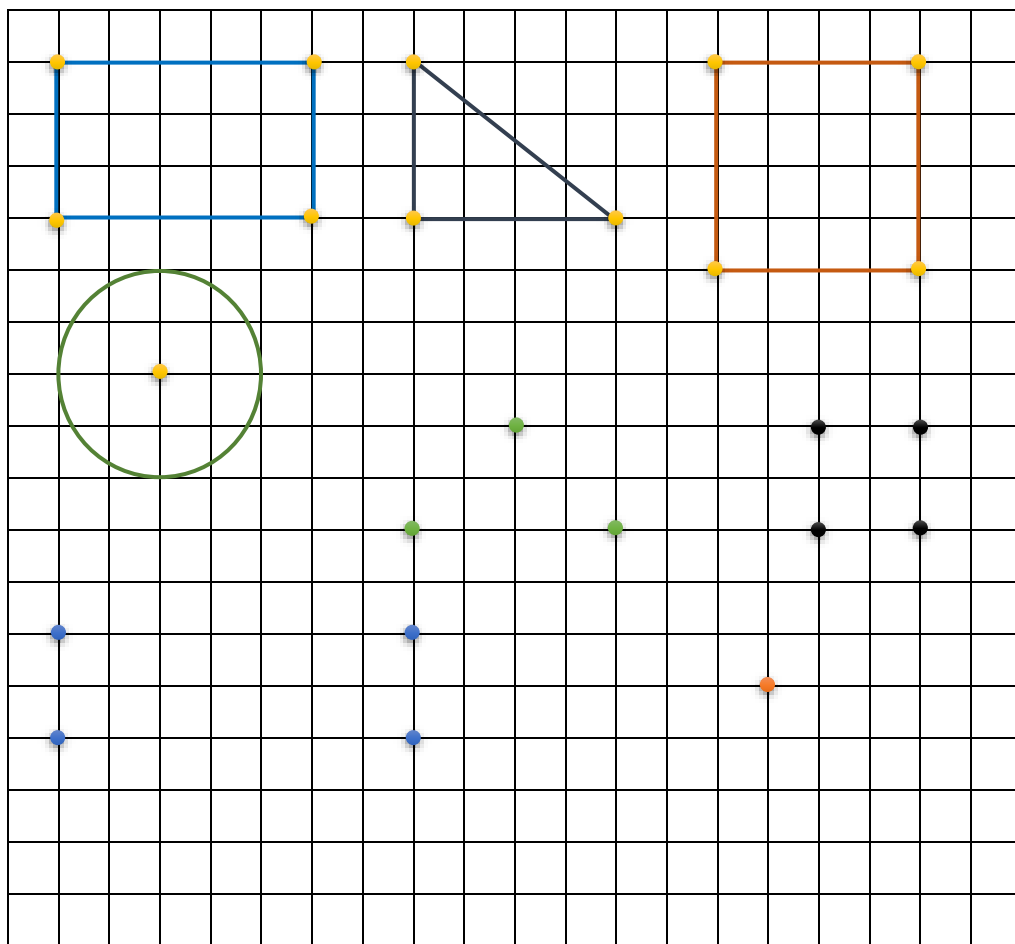

يۇقىرىدىكى شەكىللەر ئىچىدە () دانە ئۈچبۇلۇڭ، () دانە تىك تۆتبۇلۇڭ، () دانە كۋادرات، () دانە چەمبەر بار.

3. توغرا خاتاسىغا ھۆكۈم قىلىڭ. توغرىسىغا توغرا (✓) بەلگىسىنى، خاتاسىغا خاتا (x) بەلگىسىنى قويۇڭ.

- () (1) ئۈچبۇلۇڭنىڭ تۆت تەرىپى ئۆزئارا تەڭ بولىدۇ.
- () (2) تىك تۆتبۇلۇڭ بىلەن كۋادرات ئوخشاش ئەمەس.
- () (3) چەمبەرنىڭ ئۈچ بۇلۇڭى ۋە تۆت تەرىپى بولىدۇ.

شەكىل سىزىپ بېقىڭ.

شەكىللەرنى سىزغاندا ئۆزۈنلۇقلىرىغا دىققەت قىلىش كېرەك، كۋادرات بىلەن تىك تۆتبۇلۇڭنىڭ ئۆزۈنلۇقلىرى پەرقلىق بولۇشى كېرەك.

شەكىللەرنى سىزغاندا ئالدى بىلەن نۇقتىلارنى بېكىتىپ، ئاندىن نۇقتىلارنى مۇۋاپىق تۇتاشتۇرىدىكەنمىز لېكىن چەمبەرنى سىزغاندا بىر نۇقتىنى بېكىتىپ، ئۇ نۇقتىدىن ئايالانمىغىچە بولغان ھەرقانداق ئۆزۈنلۇقنى تەڭ ھالەتتە قىلىپ بىر ئايالاندۇرساق بولىدىكەن.

قانۇنىيىتىنى تېپىپ داۋاملاشتۇرۇڭ.

▲ ▲ ● ▲ ▲ ● ▲ ▲ ● ▲ ▲ ●	▲ ▲ ●
■ ▲ ● ■ ▲ ● ■ ▲ ●	■ ▲ ●
■ ● ● ▲ ■ ● ● ▲ ■ ● ● ▲	■ ● ● ▲

سول تەرەپتىكى شەكىللەر ئوڭ تەرەپتىكى شەكىللەرنىڭ تەرتىپلىك تەكرارلىنىشىدىن شەكىللەنگەن ئىكەندە!

— ● — ● — ●	— —
● ■ ● ■ ● ■ ● ■ ● ■ ● ■ ● ■ ● ■	— —
▲ ■ ▲ ■ ▲ ■ ▲ ■ ▲ ■ ▲ ■ ▲ ■	— —

سول تەرەپتىكى شەكىللەر قانچە شەكىلنىڭ تەكرارلىنىشىدىن شەكىللەنگەن؟ قانداق قانۇنىيەتتىن پايدىلىنىلغان؟

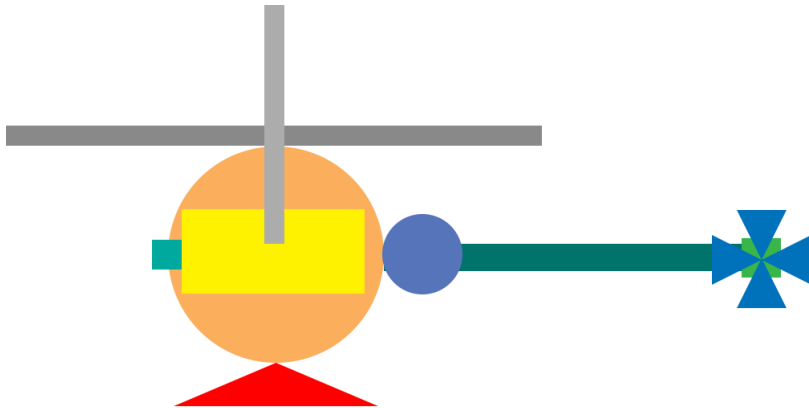

بېرىلگەن شەكىلنى قانۇنىيەتلىك داۋاملاشتۇرۇپ بېقىڭ.

■ ●	— —
■ ● ▲	— —

كۆنۈكمە

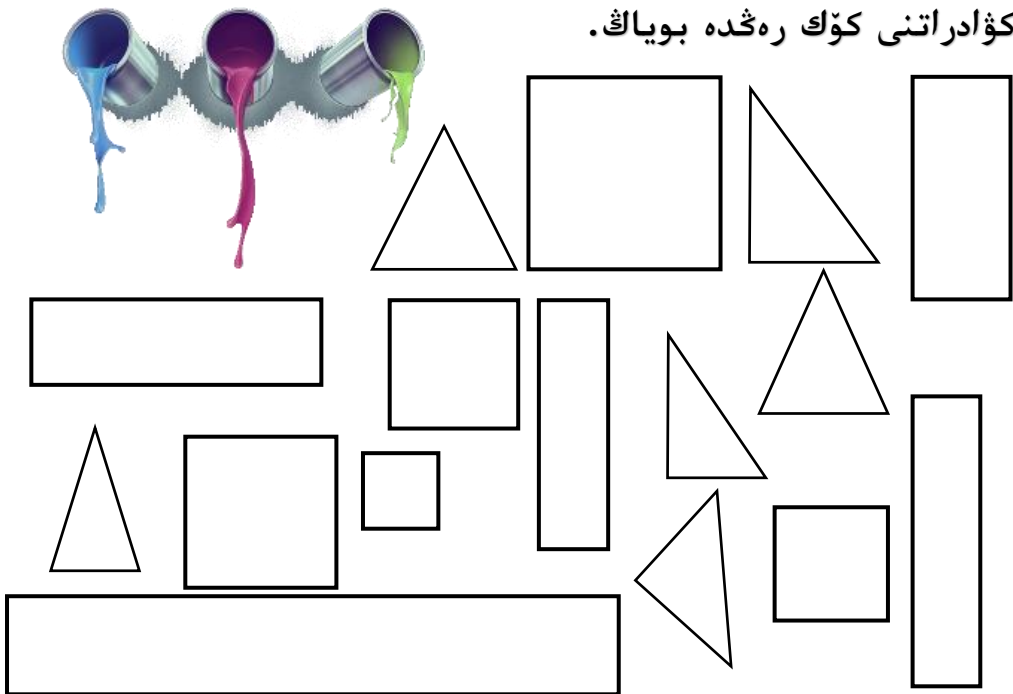
1. تۆۋەندىكى رەسىمگە قاراپ بوش ئورۇننى تولدۇرۇڭ.

بۇ رەسىم () دانە ئۈچبۇلۇڭ، () دانە تىك تۆتبۇلۇڭ، () دانە كۋادرات، () دانە چەمبەردىن تۈزۈلگەن.

2. تىك تۆتبۇلۇڭنى يېشىل رەڭدە، ئۈچ بۇلۇڭنى قىزىل رەڭدە،

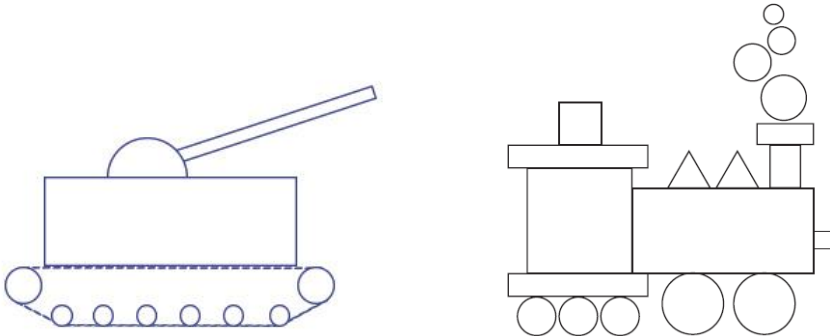
كۋادراتنى كۆك رەڭدە بويلاڭ.

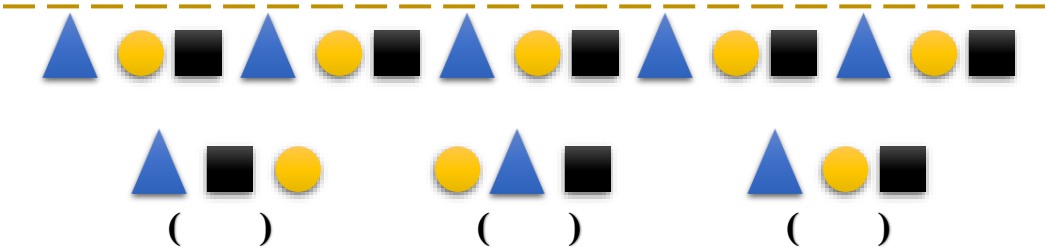
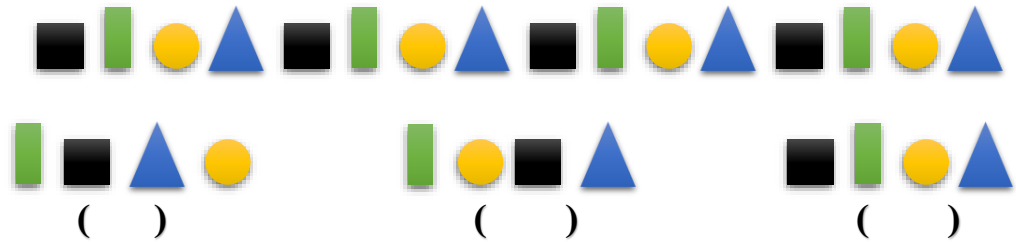
3. بىرىلگەن شەكىلنى قانۇنىيەتلىك داۋاملاشتۇرۇپ بېقىڭ.

4. سىزمۇ شەكىللەردىن پايدىلىنىپ رەسىم سىزالايسىز؟

5. ئۈستىدىكى شەكىللەر ئاستىدىكى قايسى شەكىللەرنىڭ قانۇنىيەتلىك تەكرارلىنىشىدىن شەكىللەنگەن؟ قانۇنىيەتكە توغرا بەلگىسىنى قويۇڭ. (✓)

100 ئىچىدىكى سانلارنى ئېلىش

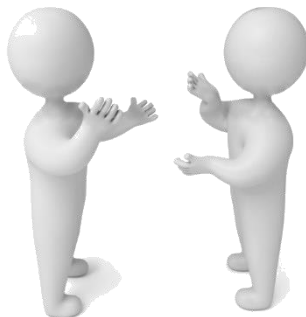
ئىككى خانىلىق ساندىن بىر خانىلىق ساننى ئېلىش

1

(1) ئەلنىڭ يېنىدا 59 دوللار بار ئىدى، بىر دانە قوڭغۇراقلىق ساڭەتنىڭ باھاسى 7 دوللار بولسا، ئەلى بىر دانە قوڭغۇراقلىق ساڭەت ئالغاندىن كېيىن يەنە قانچە دوللار ئېشىپ قالىدۇ؟

ئەلنىڭ پۇلىدىن ساڭەتنىڭ پۇلىنى ئېلىۋەتسە كالا ئېشىپ قالغان پۇل چىقىدۇ.
 $59 - 7 = 52$

ئېلىشىنىمۇ قوشۇشقا ئوخشاش تىك شەكىلدە ھېسابلىساقمۇ ياكى كۆڭۈلدە ھېسابلىساقمۇ بولىدۇ.

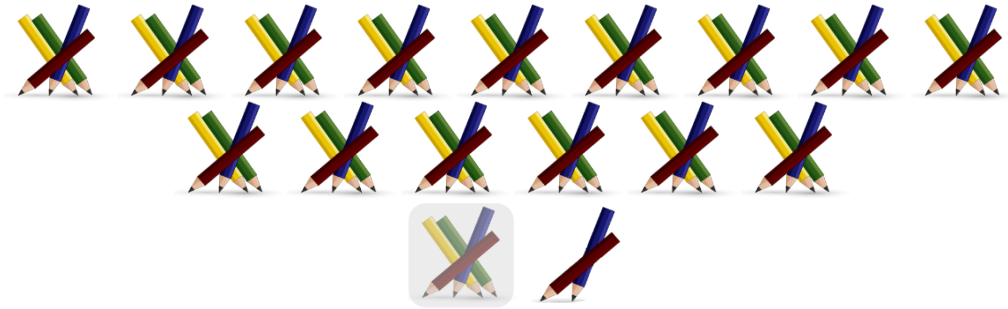
$$59 - 7 = 52$$

$$50 + 2 = 52$$

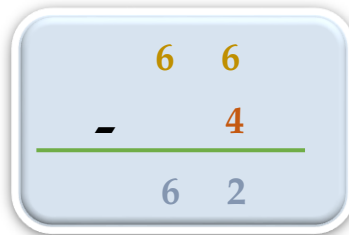
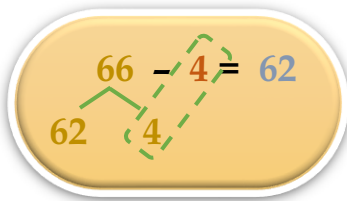
$$59 - 7 = 52$$

5	9	
	-	7
5	2	

(2)

$$66 - 4 = \underline{\quad}$$

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. كاتەكچىگە مۇۋاپىق سان تولدۇرۇڭ.

$$79 - 4 = \square$$

$$\begin{array}{r} 68 \\ - 5 \\ \hline \square \square \end{array}$$

$$44 - 3 = \square$$

$$\begin{array}{r} 56 \\ - 3 \\ \hline \square \square \end{array}$$

2. ھېسابلاڭ.

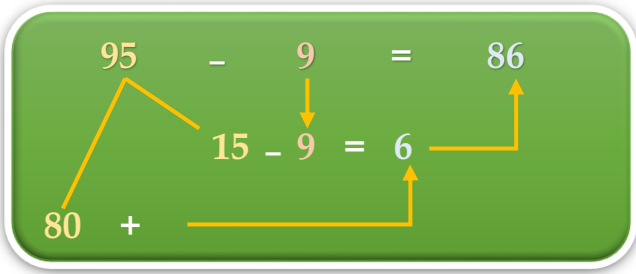
$77 - 5 =$	$69 - 4 =$	$96 - 2 =$	$56 - 3 =$	$59 - 6 =$
$78 - 5 =$	$85 - 4 =$	$26 - 4 =$	$48 - 3 =$	$39 - 9 =$
$28 - 7 =$	$39 - 8 =$	$17 - 4 =$	$66 - 5 =$	$82 - 1 =$

(1) يۈسۈپتە 9 دوللار پۇل بار ئىدى ، ئۇ بىر قول تاپانچىسى ئالماقچى بولسا قانچە پۇل كەملەيدۇ؟

تاپانچىنىڭ پۇلىدىن يۈسۈپنىڭ پۇلىنى ئېلىۋەتسەك كەملەيدىغان پۇلنىڭ سانى چىقىدۇ.
 $95 - 9 = 86$

تىك شەكىلدە ھېسابلاپ بىرلەر خانىسىدىكى ساندىن
بىرلەر خانىسىدىكى ساننى ئالغاندا، ئېلىشقا يەتمىسە
قانداق قىلىمىز؟

ئونلار خانىسىدىن بىرنى بىرلەر خانىسىغا چۈشۈرسەك 10
بولۇپ چۈشىدۇ، بۇ ئوننى بىرلەر خانىسىغا قوشۇپ بېرىپ
ئاندىن ئالىمىز.

$95 - 9 = 86$ ، بۇ ھېسابتا بىرلەر خانىسىدىكى 5 تىن 9 نى
ئالغىلى بولمىغانلىقى ئۈچۈن، ئونلار خانىسىدىن بىرنى
بىرلەر خانىسىغا چۈشۈرۈپ، بىرلەر خانىسىدىكى 5 نى 15
قىلىپ، 15 تىن 9 نى ئالساق 6 بولىدۇ. ئونلار خانىسىدىكى 9
تىن بىرنى بىرلەر خانىسىغا چۈشۈرۈۋەتكەندىن كېيىن ئونلار
خانىسىدا 8 قالىدۇ، 8 دىن ئالدىغان سان بولمىغاچقا ئۆز
پېتى چۈشۈرۈپ نەتىجە قىلىمىز.

قوشۇشتا بىرلەر خانىسىدىكى ئىككى ساننى
قوشساق ئوندىن يۇقىرى چىقسا ئونلار
خانىسىغا بىرنى قوشۇپ بېرەتتۇق، ئېلىشتا
بىرلەر خانىسىدىكى سان ئېلىشقا يەتمىسە
ئونلار خانىسىدىن بىرنى بىرلەر خانىسىغا
چۈشۈرىمىز، چۈشكەندە 10 بولۇپ چۈشىدۇ، بۇ
10 نى بىرلەر خانىسىدىكى سانغا قوشۇپ
ئاندىن ئالىمىز.

(2) ئۆمىد مەدرىسىسى قۇربان ھېيتتا بالىلارغا دوپپا ھەدىيە قىلغان .
53 دوپپىنى بالىلارغا تارقىتىپ 7 دوپپا ئېشىپ قالغان بولسا، بۇ مەدرىس
قانچە بالىغا دوپپا تارقىتىپ بەرگەن؟

53 دوپپىدىن ئېشىپ قالغان دوپپىنى
ئېلىۋەتسەك، بالىلارغا تارقىتىلغان دوپپىنىڭ
سانى چىقىدۇ، بۇ دەل دوپپا ھەدىيە
قىلىنغان بالىلارنىڭ ئومۇمى سانى بولىدۇ.

ھەربىر بالىغا بىردىن دوپپا
تارقىتسا، دوپپىنىڭ سانىدىن
بالىلارنىڭ سانىنى بىلگىلى
بولامدۇ؟

$$\begin{array}{r} 53 - 7 = 46 \\ \swarrow \quad \downarrow \quad \nearrow \\ 40 + \quad 13 - 7 = 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 4 \quad 13 \\ \cancel{5} \quad \cancel{3} \\ - \quad 7 \\ \hline 4 \quad 6 \end{array}$$

كۆڭۈلدە ھېسابلاش بىلەن تىك شەكىلدە ھېسابلاشنىڭ
قايسىسى ئاسانكەن؟ تىك شەكىلدە ھېسابلاشنى ياخشى
ئۆگىنەلىدىڭىزمۇ؟

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تىك شەكىلدە ھېسابلاڭ.

$$\begin{array}{r} 48 \\ - 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 72 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 65 \\ - 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 34 \\ - 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 81 \\ - 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 36 \\ - 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 52 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 93 \\ - 6 \\ \hline \end{array}$$

3

مەۋسۇملۇق ئىمتىھاندا 50 نەپەر ئوقۇغۇچىدىن 6 نەپەر ئوقۇغۇچى ئىمتىھاندىن ئۆتەلمىگەن بولسا، ئىمتىھاندىن ئۆتكەن ئوقۇغۇچىنىڭ سانى قانچە نەپەر؟

$$50 - 6 = \underline{\quad} \text{ (نەپەر)}$$

$$\begin{array}{r} 50 - 6 = 44 \\ \swarrow \quad \searrow \\ 10 - 6 = 4 \quad \uparrow \\ 40 + \quad \quad \quad \uparrow \end{array}$$

بىرلەر خانىسىدىكى 0 دىن 6 نى ئالغىلى بولمىغانلىقى ئۈچۈن، ئونلار خانىسىدىن بىرنى بىرلەر خانىسىغا چۈشۈرسەك 10 بولۇپ، 10 دىن 6 نى ئالساق تۆت بولىدۇ.

$$\begin{array}{r} 4 \quad 10 \\ \cancel{5} \quad \cancel{0} \\ - \quad 6 \\ \hline 4 \quad 4 \end{array}$$

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تىك شەكىلدە ھېسابلاڭ.

$$\begin{array}{r} 60 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 20 \\ - 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 70 \\ - 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10 \\ - 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 90 \\ - 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40 \\ - 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 80 \\ - 1 \\ \hline \end{array}$$

4

ئۈرۈمچىدىن غۇلجىغا ماڭغان پويىزنىڭ بىر ۋاگونىدا 97 ئادەم بار ئىدى، پويىز كۈيتۈنگە كەلگەندە بۇ ۋاگوندىن 9 ئادەم چۈشۈپ قالدى، پويىز جىڭغا كەلگەندە يەنە 7 ئادەم چۈشۈپ قالغان بولسا، بۇ ۋاگوندا ھازىر قانچە ئادەم قالدى؟

$$97 - 9 - 7 = \underline{\hspace{2cm}} \text{ (ئادەم)}$$

$$\begin{aligned} (1) \quad & 97 - 9 - 7 \\ & = 88 - 7 \\ & = 81 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} (2) \quad & 97 - 9 - 7 \\ & = 97 - 7 - 9 \\ & = 90 - 9 \\ & = 81 \end{aligned}$$

$$\begin{array}{r} 8 \quad 17 \\ 9 \quad 7 \\ - \quad 9 \\ \hline 8 \quad 8 \\ - \quad 7 \\ \hline 8 \quad 1 \end{array}$$

ئايىرىم بىر چەتكە تىك شەكىلدە ھېسابلاپ، قائىدىلىك يېزىش شەكلىگە نەتىجىنى يازساق قۇلايلىق بولىدىكەن.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

ھېسابلاڭ.

$$\begin{array}{r} 86 - 7 - 9 \\ = \\ = \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 53 - 4 - 6 \\ = \\ = \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 49 - 7 - 5 \\ = \\ = \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 50 - 3 - 8 \\ = \\ = \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 77 - 7 - 7 \\ = \\ = \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 90 - 3 - 7 \\ = \\ = \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 26 - 8 - 5 \\ = \\ = \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 58 - 4 - 8 \\ = \\ = \end{array}$$

 كۆنۈكمە

1. تىك شەكىلدە ھېسابلاڭ.

$$\begin{array}{r} 14 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 69 \\ - 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 82 \\ - 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 57 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 38 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 99 \\ - 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 26 \\ - 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 61 \\ - 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 77 \\ - 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 35 \\ - 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 45 \\ - 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 64 \\ - 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 77 \\ - 0 \\ \hline \end{array}$$

2. مەشىق دەپتېرىڭىزگە تىك شەكىلدە ھېسابلاڭ.

$$\begin{array}{l} 52 - 8 = \\ 91 - 4 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 45 - 3 = \\ 83 - 5 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 78 - 6 = \\ 40 - 3 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 16 - 7 = \\ 55 - 9 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 72 - 6 = \\ 80 - 1 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 30 - 9 = \\ 49 - 8 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 23 - 9 = \\ 88 - 4 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 11 - 7 = \\ 64 - 5 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 90 - 7 = \\ 89 - 3 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 67 - 6 = \\ 53 - 8 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 71 - 2 = \\ 60 - 6 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 20 - 4 = \\ 31 - 7 = \end{array}$$

3. ھېسابلاڭ.

$61 - 7 - 5$ = =	$79 - 0 - 9$ = =	$28 - 2 - 6$ = =	$37 - 7 - 6$ = =
$94 - 8 - 4$ = =	$60 - 5 - 7$ = =	$39 - 7 - 9$ = =	$70 - 1 - 9$ = =

4. ئەتراپتىكى ساندىن ئوتتۇرىدىكى ساننى ئېلىڭ.

<p>74</p> <p>48</p> <p>89</p> <p>23</p> <p>- 5</p> <p>93</p> <p>50</p>	<p>63</p> <p>30</p> <p>42</p> <p>99</p> <p>- 8</p> <p>52</p> <p>49</p>	<p>65</p> <p>84</p> <p>23</p> <p>78</p> <p>- 6</p> <p>50</p> <p>78</p>
--	--	--

5. ھېسابلاڭ.

$88 - 5 - 8 =$	$60 - 3 - 7 =$
$56 - 7 - 4 =$	$80 - 8 - 5 =$
$29 - 6 - 7 =$	$79 - 9 - 3 =$
$31 - 2 - 8 =$	$25 - 2 - 8 =$

6. \bigcirc نىڭ ئىچىگە ">" ياكى "<" ۋە "=" بەلگىسىنى قويۇڭ.

$49 - 7 \bigcirc 36$ $75 - 3 \bigcirc 62$ $60 - 9 \bigcirc 59$ $37 \bigcirc 40 - 3$
 $53 \bigcirc 67 - 9$ $30 - 8 \bigcirc 22$ $88 \bigcirc 99 - 9$ $20 \bigcirc 25 - 6$

7. مۇھىبۇللاھنىڭ ئاكىسى 36 ياش بولۇپ، مۇھىبۇللاھ ئاكىسىدىن 9 ياش كىچىك بولسا، مۇھىبۇللاھ قانچە ياش؟

.7

8. كومپيۇتېر دۇكىنىدا 80 دانە كومپيۇتېر بار ئىدى. 6 دانىسىنى سېتىپ بولسا، يەنە قانچە دانىسى قالدۇ؟

.8

9. 59 قارى بالىدىن 8 بالا بىرىنچى دەرىجە، 7 بالا ئىككىنچى دەرىجە، قالغان بالىلار ئۈچىنچى دەرىجە بولسا، ئۈچىنچى دەرىجىدىكى بالىلارنىڭ سانى قانچە بالا؟

.9

10. ئەمەدنىڭ قورالىدا 30 پاي ئوق بار ئىدى. ئۇ بىرىنچى قېتىم 7 پاي، ئىككىنچى قېتىم 9 پاي ئاتسا، ئۇنىڭ قورالىدا يەنە قانچە پاي ئوق قالدۇ؟

.10

11. ساپىت 87 بەتلىك كىتابتىن ئەتىگىنى 6 بەت، كەچلىكى 9 بەت ئوقۇسا، ئۇ ئوقۇپ بولمىغان بەت سانى قانچە بەت؟

.11

*12. ماتېماتىكىلىق تېپىشماق: كىم ھەم تېز، ھەم توغرا تېپىپ

چىقالايدۇ؟

بىر قۇلۇلە ئېگىزلىككە يامىشىۋاتقان بولۇپ، ئۇ كۈندۈزى تۆت مېتىر يامىشىدۇ، كېچىسى پەسكە ئۈچ مېتىر سىيرىلىپ كېتىدۇ. ئۇنداقتا بۇ قۇلۇلە بىر ھەپتەدە قانچىلىك ئېگىزلىككە يامىشالايدۇ؟

ئىككى خانىلىق ساندىن ئىككى خانىلىق ساننى ئېلىش

1

40 دوللار

(1) ئەييۇبتا 10 دوللار پۇل بار. ئۇ بىر دۇربۇن سېتىۋالماقچى بولسا، قانچە پۇل كەملەيدۇ؟

$$40 - 10 = \underline{\quad} \text{ (دوللار)}$$

$$4 - 1 = 3$$

$$40 - 10 = 30$$

تەك شەكىلدە ھېسابلىساق، خانىلارنى ئۆدۈل كەلتۈرۈپ ئالسا قىلا بولىدۇ:

$$\begin{array}{r} 40 \\ - 10 \\ \hline 30 \end{array}$$

(2) 50 - 30، 80 - 40، 70 - 60 بۇ ھېسابلارنى تەك شەكىلدە

ھېسابلايلى:

$$\begin{array}{r} 50 \\ - 30 \\ \hline 0 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 80 \\ - 40 \\ \hline 0 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 70 \\ - 60 \\ \hline 0 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 50 \\ - 30 \\ \hline 20 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 80 \\ - 40 \\ \hline 40 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 70 \\ - 60 \\ \hline 10 \end{array}$$

تىك شەكىلدە ھېسابلاشنىڭ ئاچقۇچلۇق مۇھىم يېرى بولسا، بىرلەر خانىسىغا بىرلەر خانىسىنى، ئونلار خانىسىغا ئونلار خانىسىنى ئۇدۇل كەلتۈرۈش ۋە بىرلەر خانىسىدىن باشلاپ ئېلىشكەن.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. تىك شەكىلدە ھېسابلاڭ.

$$\begin{array}{r} 90 \\ - 70 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ - 10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 50 \\ - 40 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 80 \\ - 20 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 60 \\ - 50 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 80 \\ - 80 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 20 \\ - 10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 70 \\ - 40 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40 \\ - 10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 90 \\ - 70 \\ \hline \end{array}$$

2. تۆۋەندىكى تىك شەكىلدە ھېسابلاش ئىپادىلىرىنىڭ توغرا خاتاسىنى ئايرىڭ، خاتا بولسا تۈزىتىڭ.

$$\begin{array}{r} 50 \\ - 40 \\ \hline 90 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 20 \\ - 10 \\ \hline 1 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 70 \\ - 40 \\ \hline 03 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40 \\ - 10 \\ \hline 30 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 90 \\ - 70 \\ \hline 0 \end{array}$$

2

19\$

40\$

75\$

98\$

تېلېفون دۇرېۋىدىن قانچىلىك قىممەت؟

98	$- 75 =$	98	$- 75 =$	98	$- 75 =$
$\underline{98}$	$\underline{98}$	$\underline{98}$	$\underline{98}$	$\underline{98}$	$\underline{98}$
$- 75$	$\rightarrow - 75$	$\rightarrow - 75$	$\rightarrow - 75$	$\rightarrow - 75$	$\rightarrow - 75$
3	3	23	23	23	23

شامالدىرغۇچ دۇرېۋىدىن قانچىلىك ئەرزان؟

$$75 - 19 = \underline{\quad}$$

75
$- 19$
$\underline{\quad}$

615
75
$- 19$
$\underline{\quad}$
6

615
75
$- 19$
$\underline{\quad}$
56

شامالدىرغۇچ ئېم پى 3 تىن قانچىلىك ئەزان؟

$$40 - 19 =$$

		3	10		3	10
40		4	0		4	0
- 19	→	- 19	→	- 19		
11		1		21		

تەك شەكىلدە ھېسابلاشتا دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك مۇھىم نۇقتىلار:

1. ئوخشاش خانىلارنى ئۇدۇل كەلتۈرۈش كېرەك.

2. بىرلەر خانىسىدىن باشلاپ ئېلىش كېرەك.

3. ئەگەر بىرلەر خانىسى ئېلىشقا يەتمەسە ئونلار خانىسىدىن ئۆتتە ئېلىش كېرەك.

بۇنداق يېزىشقىمۇ بولىدۇ:

$$\begin{array}{r} \cdot \\ 40 \\ - 19 \\ \hline 21 \end{array}$$

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. تىك شەكىلدە ھېسابلاڭ.

68	48	84	75	23	36
$- 55$	$- 27$	$- 53$	$- 62$	$- 22$	$- 14$
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>

2. سۆيۈملۈك پەيغەمبىرىمىز 63 يېشىدا ۋاپات بولغان بولۇپ، 40 يېشىغىچە ۋەھىيسىز ياشىغان بولسا، پەيغەمبىرىمىز قانچە يىلنى ۋەھىي بىلەن ئۆتكۈزگەن؟

3. قېنى كىم ھەم تېز، ھەم توغرا ھېسابلاپ بولىدۇ؟

32	71	94	56	31	47
$- 25$	$- 34$	$- 83$	$- 38$	$- 12$	$- 29$
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>

4. ئالما دەرىخىدە 74 تال ئالما بار ئىدى، غەيرەت 38 تال ئالمىنى ئۈزۈۋالغان بولسا، دەرىختە يەنە قانچە تال ئالما قالدى؟

5. ھېسابلاڭ.

80	40	70	30	90	50
- 63	- 14	- 67	- 28	- 85	- 46
_____	_____	_____	_____	_____	_____

6. ماشىنا سېتىش دۈكىنى 60 دانە ماشىنىدىن 27 دانىسىنى سېتىپ بولسا، بۇ دۈكاندا يەنە قانچە دانە ماشىنا قالدۇ؟

7. تىك شەكىلدە ھېسابلاڭ.

74	98	64	80	42	64
- 45	- 57	- 36	- 23	- 22	- 19
_____	_____	_____	_____	_____	_____

16	54	77	23	49	85
- 12	- 19	- 56	- 20	- 41	- 37
_____	_____	_____	_____	_____	_____

8. مەشىق دەپتېرىڭىزگە تىك شەكىلدە ئىشلەڭ.

78 - 11 =	80 - 25 =	46 - 29 =	32 - 23 =
99 - 88 =	25 - 25 =	66 - 33 =	90 - 58 =

3

تۆۋەندىكى مىسالغا دىققەت قىلىڭ ۋە تەھلىل قىلىڭ، نېمىنى بايقىغانلىقىڭىز ھەققىدە ساۋاقداشلار ئارا پىكىر ئالماشتۇرۇڭ.

(1)

$$\begin{array}{r} 87 \\ - \quad \square \\ \hline 51 \end{array}$$

كېمە يىگۈچى --- <

كېمە يىتكۈچى --- <

ئايرىما --- <

$$\begin{array}{r} 87 \\ - 51 \\ \hline 36 \end{array}$$

كېمە يىگۈچى --- <

كېمە يىتكۈچى --- <

ئايرىما --- <

(2) ئەمەللەر ئارىسىدىكى مۇناسىۋەت:

$$\begin{array}{r} \square \\ - 36 \\ \hline 51 \end{array}$$

كېمە يىگۈچى --- <

كېمە يىتكۈچى --- <

ئايرىما --- <

$$\begin{array}{r} 36 \\ + 51 \\ \hline 87 \end{array}$$

قوشۇلغۇچى --- <

قوشۇلغۇچى --- <

يىغىندا --- <

بۇ ئىككى ئىپادىدىن نېمىنى بىلىۋالدىڭىز؟

كېمە يىگۈچى بىلەن
ئايرىما بېرىلسە
كېمە يىتكۈچىنى
تاپقىلى بولىدىكەن.

ئايرىما بىلەن
كېمە يىتكۈچىنى
قوشۇش ئارقىلىق
كېمە يىگۈچىنى تاپقىلى
بولىدىكەن.

بۇ قائىدىلەر ئارقىلىق ئۆزىمىز ئىشلىگەن
ھېسابىمىزنىڭ توغرا - خاتالىقىنى
تەكشۈرگىلى بولىدىكەن . مەسىلەن ،
كېمەيگۈچىدىن ئايرىمىنى ئېلىش
ئارقىلىق ياكى كېمەيتكۈچى بىلەن
ئايرىمىنى قوشۇش ئارقىلىق ئەسلىدىكى
ئېلىش ئىپادىسىنىڭ نەتىجىسىنىڭ
توغرا - خاتالىقىنى بىلگىلى بولىدىكەن .

ئويلىنىپ بېقىڭ ، كاتەكچىگە قانچىنى يازساق توغرا بولىدۇ؟

$$\begin{array}{r} 56 \\ - \square \\ \hline 23 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 56 \\ - 23 \\ \hline 33 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ - 41 \\ \hline 23 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 41 \\ + 23 \\ \hline 64 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 39 \\ - \square \\ \hline 15 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 39 \\ - 15 \\ \hline 24 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ - 13 \\ \hline 74 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 74 \\ + 13 \\ \hline 87 \end{array}$$

سىز بۇ ئىپادىلەردىن قوشۇش
ئېلىشنىڭ قانداق مۇناسىۋىتى
بارلىقىنى بىلەلەيدىڭىزمۇ؟

قوشۇش ئىپادىسىنى ئېلىش ئىپادىسى بىلەن تەكشۈرگىلى
بولىدىكەن ، ئېلىش ئىپادىسىنىمۇ قوشۇش ئىپادىسى بىلەن
تەكشۈرگىلى بولىدىكەن . مەسىلەن : $44 + 15 = 59$ نى ئېلىش
ئارقىلىق تەكشۈرسەك $59 - 44 = 15$ بولىدۇ . $76 - 35 = 41$
قوشۇش ئارقىلىق تەكشۈرسەك $41 + 35 = 76$ بولىدۇ .

يىغىندا = قوشۇلغۇچى + قوشۇلغۇچى

ئايرىما = كېمەيتكۈچى - كېمەيگۈچى

كېمەيتكۈچى = ئايرىما - كېمەيگۈچى

تۈزۈم ئىشلەپ باقاي

تۆۋەندىكى ھەرپلىك چەمبەر ئىچىدىكى ھېسابلارنىڭ جاۋابىنى تاپقاندىن كېيىن، بەت ئاستىدا بېرىلگەن جەدۋەل ئىچىدىكى ماس كېلىدىغان جاۋابنىڭ ئاستىغا ھەرپ بەلگىسىنى تولدۇرۇڭ.

ل:
 $69 - () = 52$

گ:
 $45 - () = 21$

ن:
 $78 - () = 32$

م:
 $80 - () = 55$

ك:
 $80 - () = 37$

ت:
 $() - 62 = 34$

د:
 $() - 27 = 49$

پ:
 $() - 50 = 18$

ب:
 $() - 26 = 43$

ش:
 $97 - () = 61$

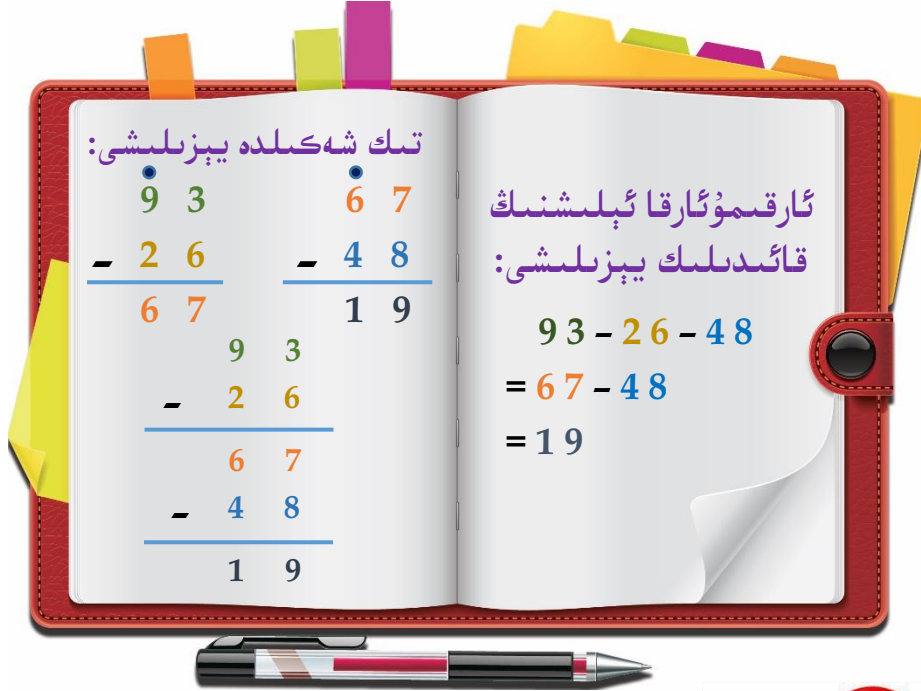
س:
 $53 - () = 12$

76	68	96	43	41	25	24	17	36	69	46

(1) يۈك ماشىنىسى 93 دانە يەشكىنى ئۈچ ئىسكىلاتقا توشۇغان بولۇپ، سايباغ رايونىدىكى ئىسكىلاتقا 26 يەشكى، چىلانباغ رايونىغا 48 يەشكى توشۇغان بولسا، ئۈچىنچى ئىسكىلاتقا قانچە يەشكى توشۇغان؟

$$93 - 26 - 48 = \underline{\quad} \text{ (يەشكى)}$$

ئارقىمۇئارقا ئېلىشنىڭ قائىدىلىك يېزىلىشى بىلەن تەك شەكىلدە يېزىلىشنىڭ پەرقى باركەن. تەك شەكىلنى ئادەتتىكى قەغەزگە يازساق، قائىدىلىك يېزىلىشنى تاپشۇرۇق دەپتەرگە ياكى خاتىرە دەپتەرگە يېزىش كېرەك چۈنكى قائىدىلىك يېزىلىشى ھەم ئىخچام، ھەم چۈشىنىشلىك ئىكەن.

(2) ماشىنا توختىتىش مەيدانىدا ئاپتوبۇس، پىكاپ ۋە يۈك ماشىنىسى بولۇپ جەمئىي 83 ماشىنا بار ئىدى، بۇ ماشىنىلار ئىچىدە 28 دانە ئاپتوبۇس، 46 دانە پىكاپ بولسا، يۈك ماشىنىسىدىن قانچىسى بار؟

$83 - 28 - 46 = \underline{\hspace{2cm}}$ (دانە)

$\begin{array}{r} \overset{\cdot}{8} \quad 3 \\ - 2 \quad 8 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} \quad \quad \quad - \quad - \\ - 4 \quad 6 \\ \hline \end{array}$	<p style="text-align: right; color: orange;">قائىدىلىك يېزىلىشى:</p> $83 - 28 - 46 = 83 - (28 + 46)$ $= \underline{\hspace{1cm}} - 46 = 83 - \underline{\hspace{1cm}}$ $= \underline{\hspace{1cm}} = \underline{\hspace{1cm}}$
<p>جاۋابى: يۈك ماشىنىسىدىن $\underline{\hspace{2cm}}$ دانە بار.</p>		

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. ھېسابلاڭ.

$92 - 57 - 12 =$	$87 - 29 - 50 =$	$70 - 47 - 15 =$
$43 - 18 - 23 =$	$56 - 14 - 34 =$	$80 - 60 - 10 =$

.2

كۆلبويى مەدرىسىسى بالىلارغا دەپتەر تارقىتىپ بەردى، 76 دەپتەرنىڭ 25 نى تۆۋەن يىللىققا، 31 نى ئوتتۇرا يىللىققا، ئېشىپ قالغان دەپتەرنى يۇقىرى يىللىققا تارقاتقان بولسا، يۇقىرى يىللىققا قانچە دەپتەر تارقاتقان؟

.3

مەسجىدنىڭ 47 ئادەم بار بولۇپ، 23 ئادەم قۇرئان ئوقۇۋاتىدۇ، 16 ئادەم زىكىر ئوقۇۋاتىدۇ، قالغان ئادەملەر نەپلە ناماز ئوقۇۋاتقان بولسا، قانچە ئادەم نەپلە ناماز ئوقۇۋاتىدۇ؟

كۆنۈكمە

1. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى تىك شەكىلدە ھېسابلاڭ.

$62 - 12 =$	$67 - 24 =$	$80 - 70 =$	$94 - 50 =$
$44 - 27 =$	$85 - 53 =$	$29 - 18 =$	$63 - 16 =$
$51 - 22 =$	$96 - 45 =$	$30 - 12 =$	$87 - 69 =$

2. تۆۋەندىكى ھېسابلارنىڭ توغرا- خاتالىقىغا ھۆكۈم قىلىڭ.

$$\begin{array}{r} 87 \\ - 48 \\ \hline 49 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 56 \\ - 26 \\ \hline 20 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 73 \\ - 35 \\ \hline 48 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 43 \\ - 19 \\ \hline 24 \end{array}$$

3. تۆۋەندىكى مىساللارنىڭ ئايرىمىسىدىكى ئونلار خانىسىنىڭ

قانچە بولىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىڭ.

$$\begin{array}{r} 84 \\ - 34 \\ \hline ?0 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 81 \\ - 35 \\ \hline ?6 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 80 \\ - 60 \\ \hline ?0 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 80 \\ - 46 \\ \hline ?4 \end{array}$$

4. نىڭ ئىچىگە تەرتىپ بويىچە نەتىجىسىنى تولدۇرۇڭ.

$$87 \xrightarrow{-19} \square \xrightarrow{-19} \square \xrightarrow{-19} \square$$

$$52 \xrightarrow{-16} \square \xrightarrow{-16} \square \xrightarrow{-16} \square$$

$$79 \xrightarrow{-24} \square \xrightarrow{-11} \square \xrightarrow{-10} \square$$

$$60 \xrightarrow{-10} \square \xrightarrow{-20} \square \xrightarrow{-30} \square$$

5. كارتىلارنى ماس كورويكىغا سېلىڭ.

نەتىجىسى 50 تىن
چوڭ بولغان
ھېسابلاش ئىپادىسى

نەتىجىسى 50 تىن
كىچىك بولغان
ھېسابلاش ئىپادىسى

45 - 8 99 - 48

68 - 32 90 - 29

80 - 40 66 - 11 82 - 74 58 - 7

52 - 14 75 - 57 87 - 53 96 - 34 70 - 18 86 - 23

91 - 71 86 - 6

6. ئەتراپتىكى سانلاردىن ئىچىدىكى ساننى ئېلىڭ.

98

63 46

- 46

70 52

81

30

25 55

- 18

73 92

63

7. تىك شەكىلدە ھېسابلاڭ.

46 - 19	59 - 45	61 - 42	82 - 47	70 - 59
33 - 18	60 - 22	76 - 28	53 - 46	50 - 27

8. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى مەشىق دەپتىرىڭىزگە تىك شەكىلدە ئىشلەپ، جاۋابىنى تاپشۇرۇق دەپتىرىڭىزگە قاندىلىك يېزىڭ:

38 - 15 - 13	91 - 40 - 50	80 - 30 - 20	76 - 19 - 40
87 - 19 - 48	76 - 44 - 32	98 - 40 - 50	60 - 10 - 35
98 - 61 - 20	40 - 22 - 14	54 - 18 - 30	40 - 0 - 28

سنىپ كۈتۈپخانىسىدا 87 پارچە كىتاب بار بولۇپ،
65 پارچە كىتابنى بالىلارنىڭ ئوقۇشىغا تارقىتىپ
بەرگەن بولسا، يەنە قانچە پارچە كىتاب قالدۇ؟

9.

ئا سنىپتا 45 بالا، ب سنىپتا 37 بالا بار ئىدى. بىرئازدىن
كېيىن ئا سنىپتىن 19 بالا چىقىپ كەتتى، ئۇنداقتا ب
سنىپتىكى بالىلار ئا سنىپتىكى قالغان بالىلاردىن قانچىلىك
ئارتۇق؟

10.

ئەلى ناۋاي ئاكا 78 دانە نان يېقىپ، 56 دانە
ناننى مۇجاھىدلارغا تارقىتىپ بەرگەن بولسا، يەنە
قانچە نان قالغان؟

11.

داۋۇد ئاكا ئاللاھ رازىلىقى ئۈچۈن 90 تۇياق قويىنىڭ 40
تۇيىقىنى ئالدىنقى سەپكە، 30 تۇيىقىنى مىسكىنلەرگە
ھەدىيە قىلغان بولسا، ئۆزىدە قانچە تۇياق قوي قالدۇ؟

12.

13. تۆۋەندىكى ھەرپلىك چەمبەر ئىچىدىكى ھېسابلارنىڭ جاۋابىنى تاپقاندىن كېيىن، بەت ئاستىدا بېرىلگەن جەدۋەل ئىچىدىكى ماس كېلىدىغان جاۋابنىڭ ئاستىغا ھەرپ بەلگىسىنى تولدۇرۇڭ.

26	65	46	30	66	40	13	20	8

100 ئىچىدىكى سانلارنى ئارىلاش ھېسابلاش

1

(1) تىككۈچى ئۈستام بازاردىن 45 غالتەك قارا يىپ، 38 غالتەك ئاق يىپ سېتىۋېلىپ، ئىككى خىل يىپتىن 16 غالتەكتىن ئىشلەتكەن بولسا، ئۇنداقتا ئۈستامدا قارا، ئاق يىپ بولۇپ جەمئىي قانچە غالتەك يىپ ئېشىپ قالدى؟

ئارىلاش ئىپادە تۈزسەكمۇ بولىدۇ.
مىسالنىڭ ئېھتىياجىغا ئاساسەن
تىرناق ئارىلاشتۇرساق، تىرناقنى
ئاۋۋال ئىشلەپ، ئاندىن قوشۇش -
ئېلىشنى ئىشلەيمىز:

$$(45 - 16) + (38 - 16)$$

$$= 29 + 22$$

$$= 51$$

جەمئىي 51 غالتەك يىپ ئېشىپ
قايتىدۇ.

ئايىرىم - ئايىرىم
ھېسابلىساق:

$$45 - 16 = 29$$

$$38 - 16 = 22$$

$$29 + 22 = 51$$

جەمئىي 51 غالتەك
يىپ ئېشىپ قايتىدۇ.

قوشۇش - ئېلىشنى ھېسابلاشنى ئۆگىنىۋالغاندىن
كېيىن ئارىلاش ھېسابلاش خېلىلا ئاسانكەن.

ئارىلاش ھېسابلاش مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشىمغا
قۇلايلىقلارنى ئېلىپ كەلدى!

(2) ئاپتوبۇستا ئەسلىدە 78 ئادەم بار ئىدى، مەلۇم بىر بېكەتكە كەلگەندە 26 ئادەم چۈشۈپ قېلىپ، 19 ئادەم چىققان بولسا، ھازىر ئاپتوبۇستا قانچە ئادەم بار؟

$$78 - 26 + 19 = \underline{\quad}$$

تەك شەكىلدە يېزىش شەكلى:

$\begin{array}{r} 78 \\ - 26 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} () \\ + 19 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 78 \\ - 26 \\ \hline () \\ + 19 \\ \hline () \end{array}$
---	--	---

قائىدىلىك يېزىش شەكلى:

$$78 - 26 + 19$$

$$= \underline{\quad} + 19$$

$$= \underline{\quad}$$

جاۋابى: ھازىر ئاپتوبۇستا ئادەم بار.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى مەشىق دەپ تىرىشكىزگە ئىشلەڭ:

$58 + 24 - 71 =$	$85 - 46 + 53 =$	$98 - 70 + 25 =$
$15 + 75 - 38 =$	$76 - 25 + 43 =$	$16 + 80 - 54 =$

2. ئۆمەرنىڭ 76 دوللىرى بار ئىدى، ئۇ 55 دوللارغا بىر ساندۇق ئوق ئالدى، كېيىن بوۋىسى ئۇنىڭغا 23 دوللار بەرسە، ھازىر ئۆمەرنىڭ يېنىدا قانچە پۇل بار؟

2

مېۋە يىغىش پائالىيىتى

نۇر بۇلاق مەدرىسىسى قوغۇندىن 34 دانە يىغقان، قارىغايلىق مەدرىسىسى تاۋۇزدىن 30 دانە يىغقان، كۆلبويى مەدرىسىسى ئاناردىن 27 دانە يىغقان. يىغىلغان مېۋىلەردىن ئابدۇللاھ ئاكا 32 دانە قوغۇنىنى ئالدىنقى سەپكە ئېلىپ كەتكەن، ئۆمەر ئاكا 29 دانە تاۋۇزنى ھەرقايسى مەركەزلەرگە تارقاقلىقى ئېلىپ كەتكەن، ئابدۇغۇپۇر ئاكا 25 دانە ئانارنى شەھىدلەرنىڭ ئائىلىسىگە ئېلىپ كەتكەن بولسا، قوغۇن، تاۋۇز ۋە ئاناردىن جەمئىي قانچىسى قالدى؟

مەسىلىنى چۈشىنىش ئۈچۈن ئالدى بىلەن بېرىلگەننى ئويىدىن ئوقۇش، بىر قېتىم ئوقۇش بىلەن كۇپايىلەنمەي ئىككى ياكى ئۈچ قېتىم ئوقۇپ، بېرىلگەننى ياخشى چۈشىنىش كېرەك، ئاندىن مەسىلىنىڭ بىزدىن نېمىنى تەلەپ قىلىۋاتقىنىنى ئايدىڭلاشتۇرۇش كېرەك. شۇنداقلا بىز مەسىلىلەرنى ياخشى بىر تەرەپ قىلالايمىز.

مەن مۇنداق ئىشلىدىم، ھەربىر خىل مېۋىنىڭ يىغىلغان سانىدىن ئېلىپ كەتكەن سانىنى ئېلىۋېتىپ ئاندىن قېلىپ قالغان مېۋىلەرنىڭ سانىنى قوشۇۋەتتىم:

$$(34 - 32) + (30 - 29) + (27 - 25) \\ = 2 + 1 + 2 \\ = 5$$

قوغۇن، تاۋۇز ۋە ئاناردىن جەمئىي 5 دانە قالدى.

مەن مۇنداق ئىشلىدىم، ئاۋۋال يىغقان مېۋىلەرنىڭ ئومۇمى سانى بىلەن ئېلىپ كەتكەن مېۋىلەرنىڭ ئومۇمى سانىنى تېپىپ، ئاندىن يىغقان مېۋىلەرنىڭ ئومۇمى سانىدىن ئېلىپ كېتىلگەن مېۋىلەرنىڭ ئومۇمى سانىنى ئېلىۋەتسەك، قېلىپ قالغان مېۋىلەرنىڭ ئومۇمى سانى چىقىدۇ:

$$(34 + 30 + 27) - (32 + 29 + 25)$$

$$= 91 - 86$$

$$= 5$$

قوغۇن، تاۋۇز ۋە ئاناردىن جەمئىي 5 دانە قالدى.

بەزى مەسىلىلەرنىڭ ھەل قىلىش چارىلىرى كۆپ بولۇپ، بىرلا خىل ئىشلەش ئۇسۇلى بىلەن كۇپايىلىنىپ قالماستىن، كۆپ تەرەپلىمە ئىشلەش كېرەك. شۇندىلا تەپەككۇرىمىزنى تەرەققىي قىلدۇرالايمىز.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

1. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى مەشىق دەپ تىرىشىڭىزگە ئىشلەڭ:

$$(78 + 12) - (56 + 23)$$

$$(40 + 30 + 20) - (10 + 60 + 11)$$

$$(87 - 68) + (49 - 35)$$

$$(53 + 28) - (89 - 55) + (90 - 80)$$

2. كومپيۇتېر شىركىتى ئالدىنقى ھەپتە 48 دانە كومپيۇتېر، بۇ ھەپتە 36 دانە كومپيۇتېر ئىشلەپ چىقارغان بولۇپ، بۇ كومپيۇتېرلاردىن 53 دانىسىنى ساتقاندىن كېيىن يەنە قانچە دانە كومپيۇتېر ئېشىپ قالدۇ؟

3

76 - 34 + 44 - 26 ، 56 + 19 - 26 ، 36 - 28 + 54

ھېسابلارنىڭ ھېسابلاش جەريانىنى كۆزىتىڭ:

2

$$\begin{aligned} & 56 + 19 - 26 \\ &= 56 - 26 + 19 \\ &= 30 + 19 \\ &= 49 \end{aligned}$$

1

$$\begin{aligned} & 36 - 28 + 54 \\ &= 36 + 54 - 28 \\ &= 90 - 28 \\ &= 62 \end{aligned}$$

3

$$\begin{aligned} & 76 - 34 + 44 - 26 \\ &= 76 - 26 + 44 - 34 \\ &= 50 + 10 \\ &= 60 \end{aligned}$$

قوشۇش - ئېلىشنى ئارىلاش ھېسابلاشتا، يۇقىرىقى ئۈچ خىل ئۇسۇلغا ئوخشاش، سانلارنىڭ ئورۇنلىرىنى ئالماشتۇرۇپ ھېسابلىساقمۇ بولىدۇ.

ئۆزۈم ئىشلەپ باقاي

تۆۋەندىكى ھېسابلارنى مەشىق دەپ تىرىشكىزگە ئىشلەڭ:

$$64 - 37 + 16$$

$$34 + 47 - 14$$

$$86 - 50 + 60 - 26$$

$$48 - 17 + 27 - 18$$

$$55 + 19 - 35$$

$$73 - 48 + 17$$

كۆنۈكمە

1. قېنى كىم توغرا ھېسابلىيالايدۇ؟

$$33 + 21 - 19$$

=

=

$$62 - 28 + 30$$

=

=

$$27 + 48 - 16$$

=

=

$$85 - 56 + 34$$

=

=

$$57 - 39 + 18$$

=

=

$$74 + 18 - 53$$

=

=

$$98 - 67 + 43$$

=

=

$$61 + 30 - 86$$

=

=

2. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى مەشىق دەپ تىرىشكىزگە ئىشلەڭ:

$$20 + 56 - 10$$

$$41 + 28 - 54$$

$$60 - 23 + 41 - 10$$

$$79 - 20 + 39$$

$$86 - 41 + 25$$

$$19 + 59 - 38 - 11$$

$$99 - 66 - 22 + 40$$

$$78 + 21 - 66 + 32$$

$$50 + 30 - 70$$

3. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى تەرتىپ بويىچە ھېسابلاڭ.

$$(64 + 12) - (26 + 49)$$

$$=$$

$$=$$

$$(20 + 50) - (12 + 38)$$

$$=$$

$$=$$

$$(88 - 35) + (77 - 51)$$

$$=$$

$$=$$

$$(99 - 88) + (66 - 55)$$

$$=$$

$$=$$

$$(12 + 50) - (32 + 15)$$

$$=$$

$$=$$

$$(88 - 23) + (79 - 68)$$

$$=$$

$$=$$

4. تۆۋەندىكى ھېسابلارنىڭ ئالدى بىلەن ھېسابلاش تەرتىپىنى ئېيتىپ بېرىڭ، ئاندىن تەرتىپ بويىچە ئىشلەڭ.

$$(78 - 51 - 14) + (88 - 16 - 43) \quad (12 + 78) - (43 + 23) - 14$$

$$(22 + 65) - (17 + 23) - (40 - 20) \quad 19 + (90 - 55) - (23 + 18)$$

5. ئاددىي ئۇسۇلدا ئىشلەڭ.

67 - 59 + 23 =
=

70 + 15 - 60 =
=

24 - 18 + 16 =
=

62 + 29 - 42 =
=

74 - 17 + 16 =
=

51 + 29 - 41 =
=

11 - 10 + 89 =
=

30 + 59 - 20 =
=

6. تۆۋەندىكى ھېسابلارنى ئورۇن ئالماشتۇرۇش ئۇسۇلى بويىچە ئىشلەڭ.

$$34 - 19 + 19 - 14 \quad 59 - 48 + 21 \quad 67 + 25 - 47 - 15$$

$$48 + 24 - 38 + 59 \quad 78 + 12 - 38 \quad 99 - 60 + 60 - 49$$

7. نىڭ ئىچىگە ">" ياكى "<" ۋە ياكى "=" بەلگىسىنى قويۇڭ.

$$45 + 51 - 20 \bigcirc 78 \quad 32 - 28 + 68 \bigcirc 60 \quad 80 \bigcirc 50 + 30 - 0$$

$$90 - 45 + 10 \bigcirc 56 \quad 35 + 53 - 60 \bigcirc 28 \quad 77 \bigcirc 23 + 58 - 32$$

8. بېرىلگەن مىسالغا ئاساسەن سىزمۇ ئىككى ئىپادىنى جەملەپ
 بىر ئىپادە تۈزۈپ چىقالامسىز؟

مىسال:

	$50 - 38$ $47 + 32$		$90 - 80$ $23 + 11$
	$90 - 72$ $38 + 42$		$20 + 40$ $10 + 20$
	$73 - 48$ $26 - 25$		$88 - 77$ $56 - 19$

9. ئەكرەم 41 تال شار، تاھىر 38 تال شار ئېلىپ ئوق ئېتىشىنى مەشىق قىلدى، ئومۇمىي تىزىلغان شاردىن ئەكرەم 27 تال شارنى، تاھىر 37 تال شارنى ئاتقان بولسا، قانچە تال شار ئېتىلماي قالغان؟

10. نۇرلۇق مەدرىسىدە 59 نەپەر ئوقۇغۇچى بار ئىدى، كېيىن يەنە 23 نەپەر ئوقۇغۇچى يېڭىدىن قوبۇل قىلىنغان ھەمدە 45 نەپەر ئوقۇغۇچى مەدرىسىنى پۈتتۈرگەن بولسا، ھازىر مەدرىستە قانچە نەپەر ئوقۇغۇچى بار؟

ئومۇمىي تەكرار

بىز ئۆگىنىپ ئۆتكەن مەزمۇنلار:

قوشۇش

1. ئوخشاش خانىلارنى ئۈدۈل كەلتۈرۈش كېرەك.
 2. بىرلەر خانىسىدىن باشلاپ قوشۇش كېرەك.
 3. بىرلەر خانىسىدىن باشلاپ قوشقاندا نەتىجە ئونغا تەڭ ياكى ئوندىن يۇقىرى چىقسا، ئونلار خانىسىغا بىرنى قوشۇش كېرەك.

$$\begin{array}{r} 38 \\ + 49 \\ \hline 87 \end{array}$$

58

ئېلىش

1. ئوخشاش خانىلارنى ئۈدۈل كەلتۈرۈش كېرەك.
 2. بىرلەر خانىسىدىن باشلاپ ئېلىش كېرەك.
 3. ئەگەر بىرلەر خانىسى يەتمەسە ئونلار خانىسىدىن ئۆتۈنە ئېلىش كېرەك.

$$\begin{array}{r} 53 \\ - 27 \\ \hline 26 \end{array}$$

16 39

ئارىلاش ھېسابلاش

1. تىرناق ئارىلاش ھېسابلاشتا ئاۋۋال تىرناق ئىچىنى، ئاندىن تىرناق سىرتىنى ھېسابلاش كېرەك.
 2. قايسى ئەمەل ئالدىدا كەلسە شۇنى بالدۇر ئىشلەش كېرەك.
 3. ئاددىي ئۇسۇلدا ئىشلىگەندە، قايسى ئىككى ساننى قوشساق ياكى ئالساق پۈتۈن سان چىقىدىغانلىقىغا دىققەت قىلىش كېرەك.

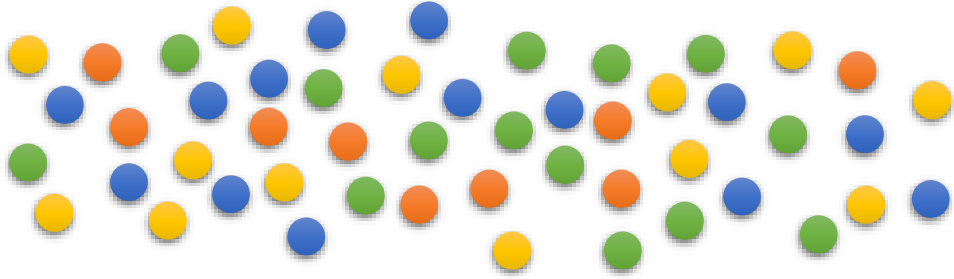
$$\begin{array}{r} 48 + 26 - (52 - 44) \\ = 48 + 26 - 8 \\ = 48 - 8 + 26 \\ = 40 + 26 \\ = 66 \end{array}$$

42 100

ئىچقۇچلۇق مۇھىم مەزمۇنلارنى ياخشى ئىگىلىگەندىلا مەسىلىلەرنىڭ ھەل قىلىش چارىسىنى ئاسان تاپقىلى بولىدۇ. شۇڭا مۇھىم مەزمۇنلارنى ياخشى ئۆزلەشتۈرۈش كېرەك.

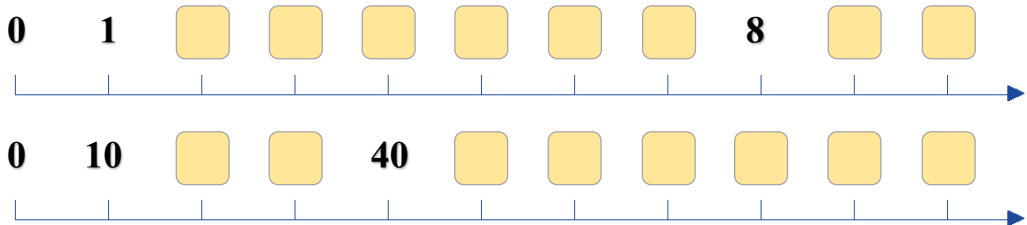
1. ھەر ئون تال شارنى بىر دائىرىگە ئېلىڭ، قانچە دائىرىگە ئېلىندۇ؟

2. (1) 30 نىڭ ئىچىدە () دانە ئون بار، 70 نىڭ ئىچىدە () دانە ئون بار، 100 نىڭ ئىچىدە () دانە ئون بار.

(2) 5 دانە ئون _____ بولىدۇ، 9 دانە ئون _____ بولىدۇ، 4 دانە ئون _____ بولىدۇ.

3. □ نىڭ ئىچىگە مۇۋاپىق سان تولدۇرۇڭ.

4. (1) ئۈچىنچى يىللىقتا قانچە نەپەر ئوقۇغۇچى بار؟ توغرا جاۋابنىڭ ئاستىغا توغرا (✓) بەلگىسىنى قويۇڭ.

ئىككىنچى يىللىقتا 34 نەپەر ئوقۇغۇچى بار.

ئۈچىنچى يىللىقتىكى ئوقۇغۇچىلارنىڭ سانى ئىككىنچى يىللىقتىكى ئوقۇغۇچىلارنىڭ سانىدىن سەل ئاز.

56	38	30	18
ئوقۇغۇچى	ئوقۇغۇچى	ئوقۇغۇچى	ئوقۇغۇچى

(2) قولبومبىنىڭ باھاسى قانچە دوللار؟ توغرا جاۋابىنىڭ ئاستىغا توغرا (✓) بەلگىسىنى قويۇڭ.

76 دوللار	87 دوللار	23 دوللار

قولبومبىنىڭ باھاسى تاپانچا باھاسىدىن خېلى بەك ئەرزان.

5. 74، 55، 99، 100، 11، 46، 67، 81، 32، 20 قاتارلىق سانلارنى كىچىكتىن چوڭغا تەرتىپ بويىچە تىزىڭ.

() < () < () < () < () < () < () < () < ()

6. ئالدى بىلەن سانلارنى رەت تەرتىپى بويىچە تولدۇرۇڭ، ئاندىن تاق ساننى ○ نىڭ ئىچىگە، جۈپ ساننى □ نىڭ ئىچىگە ئېلىڭ.

					45				41
								52	
							63		
					74				
	89								
100									

7. ساناپ بېقىڭ، تولدۇرۇپ بېقىڭ.

ھەربىر چوڭ سان ئارىلىقى بەش كىچىك ئارىلىقتىن تەركىب تاپقان.

8. رەسىمگە قاراپ ئىپادە تۈزۈپ ھېسابلاڭ.

53 كىشىلىك

38 كىشىلىك

5 كىشىلىك

53 كىشىلىك بىلەن 38 كىشىلىككە جەمئىي قانچە ئادەم سىغىدۇ؟

(1)

$$() \bigcirc () = ()$$

38 كىشىلىك بىلەن 5 كىشىلىككە جەمئىي قانچە ئادەم سىغىدۇ؟

(2)

$$() \bigcirc () = ()$$

53 كىشىلىك ئاپتوبۇستا 40 ئادەم بولسا، يەنە قانچە ئورۇن بىكار؟

(3)

$$() \bigcirc () = ()$$

38 كىشىلىك ئاپتوبۇستا لىق ئادەم بار بولۇپ، مەلۇم بىكەتكە كەلگەندە 19 ئادەم چۈشۈپ، 13 ئادەم چىققان بولسا، ئاپتوبۇستا ھازىر قانچە ئادەم بار؟

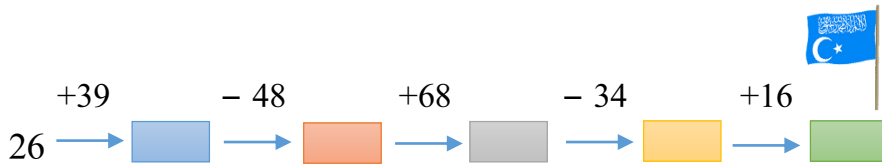
() ○ () ○ () = ()

9.

21	74	32	52	قوشۇلغۇچى
73	19	65	28	قوشۇلغۇچى
				يىغىندا

69	80	56	98	كېمەيگۈچى
28	37	42	49	كېمەيتكۈچى
				ئايرىما

10. بايراق تالاشش مۇسابىقىسى.

11. تاپشۇرۇق دەپتېرىڭىزگە قائىدىلىك يېزىش ئۇسۇلىدا ئىشلەڭ.

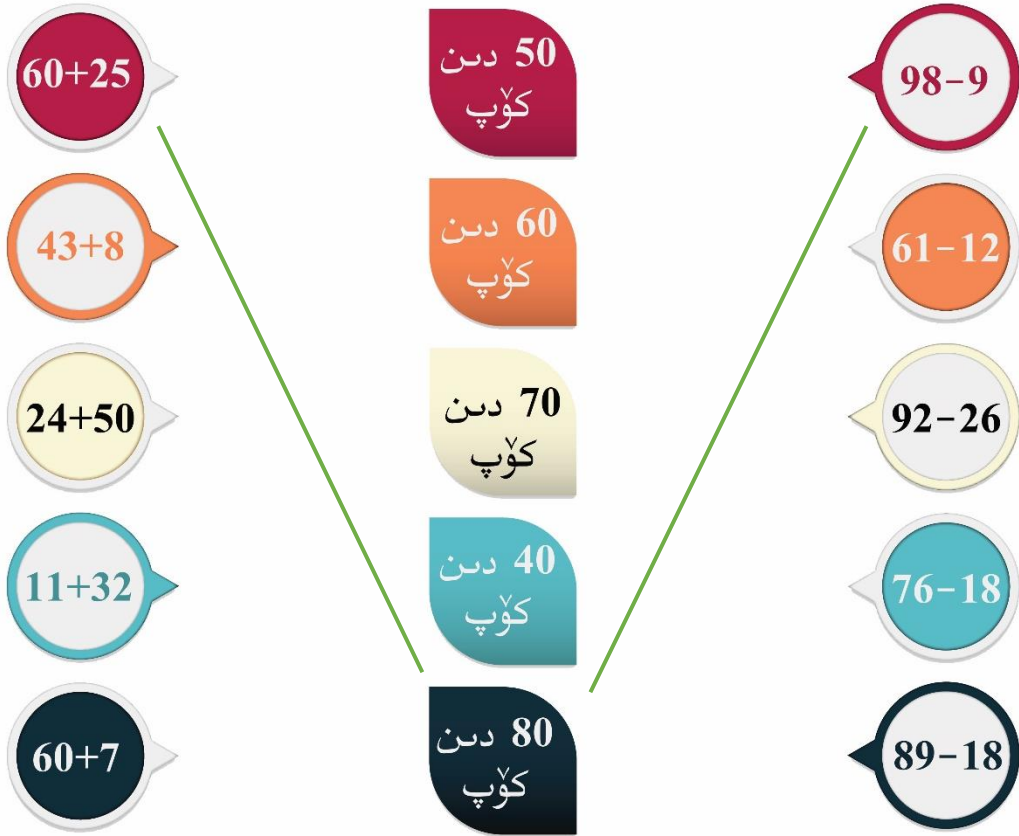
$75 - 52 + 43 =$	$81 - 3 + 10 =$	$74 - 36 + 28 =$
$91 - 80 - 8 =$	$40 + 40 + 4 =$	$93 - 33 - 44 =$
$12 + 36 + 27 =$	$60 + 26 - 8 =$	$52 - 38 + 68 =$
$18 + 9 + 7 =$	$44 - 9 - 20 =$	$98 - 70 + 34 =$
$56 + 23 - 70 =$	$52 - 40 + 65 =$	$90 - 48 - 26 =$

12. ھېسابلاڭ.

$$90 - 87 + (93 - 25) = (20 + 22) + 55 - (97 - 23) =$$

$$12 + (83 - 68) + (28 + 30) - 56 = (96 - 60) + (30 + 20) =$$

13. تۇتاشتۇرۇڭ.

14. مەشىق دەپتېرىڭىزگە ئاددىي ئۇسۇلدا ئىشلىيەلەمسىز؟

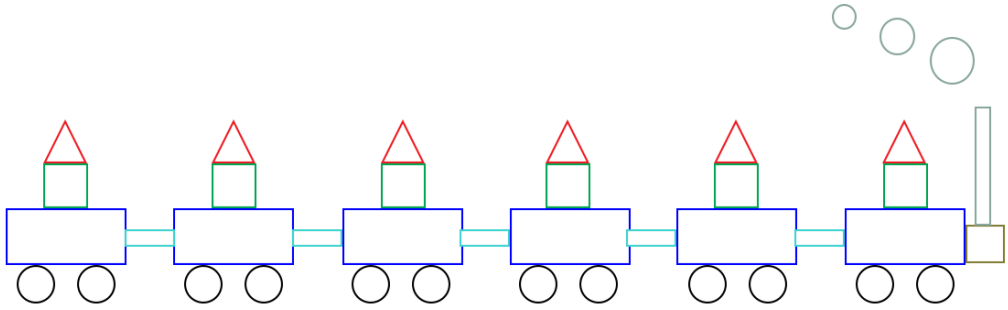
$$65 - 18 + 15 \quad 23 + 46 - 13 \quad 79 - 30 + 11 \quad 52 + 18 - 18$$

$$25 + 25 - 40 \quad 78 + 6 - 2 \quad 53 - 9 + 7 \quad 44 + 35 + 16$$

$$45 - 16 + 36 - 25 \quad 93 - 45 + 55 - 33 \quad 20 - 10 + 10$$

$$90 + 5 - 10 - 20 \quad 80 - 30 + 20 - 10 \quad 60 + 5 - 5 + 5$$

15. رەسىمگە قاراپ جەدۋەلنى تولدۇرۇڭ.

چەمبەر	كۆادرات	تىك تۆتبۇلۇڭ	ئۈچبۇلۇڭ
() دانە	() دانە	() دانە	() دانە

16. مېۋىلىك باغدا 46 تۈپ ئالما دەرىخى، 52 تۈپ شاپتۇل دەرىخى بار بولسا، ئالما ۋە شاپتۇل دەرىخىدىن جەمئىي قانچە تۈپ بار؟

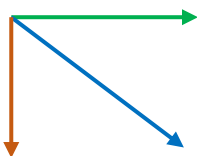
17. قۇرئان ھالقىسى بولۇپ قۇرئان ئوقۇغاندا، مۇھسىن 23 ئايەت، مەنسۇر 48 ئايەت، ئەلى 19 ئايەت ئوقۇغان بولسا، ئۈچى جەمئىي قانچە ئايەت ئوقۇغان؟

18. ناۋاي ئۇستام ئەسلىدە 73 دانە نان ياققان ئىدى، 56 دانە نان سېتىلىپ بولغاندىن كېيىن ناۋاي ئۇستام يەنە 80 دانە نان ياققان بولسا، ناۋاي ئۇستامدا ھازىر قانچە دانە نان بار؟

19. ئوق ياساش زاۋۇتى ئەتىگىنى 98 پاي ئوق ياساپ، 68 پاي ئوقنى ئالدىنقى سەپكە ئەۋەتكەن. چۈشتىن كېيىن 83 پاي ئوق ياساپ 59 پاي ئوقنى ئالدىنقى سەپكە ئەۋەتكەن بولسا، بۇ زاۋۇتتا ھازىر قانچە پاي ئوق قالغان؟

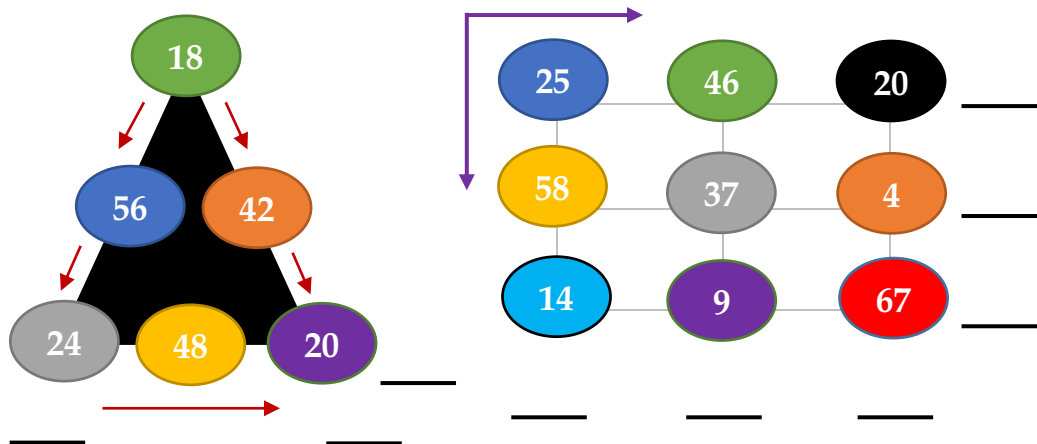
20. ھەربىر توغرا قۇر، تىك قۇر ۋە يانتۇ قۇردىكى ئۈچ ساننى

ئۆزئارا قوشۇڭ.

25	52	16
20	29	14
45	10	35

21. ھەر بىر قۇردىكى ئۈچ ساننى ئۆزئارا قوشۇڭ.

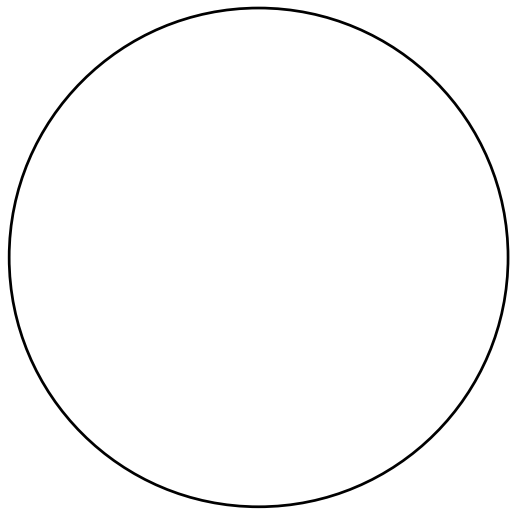
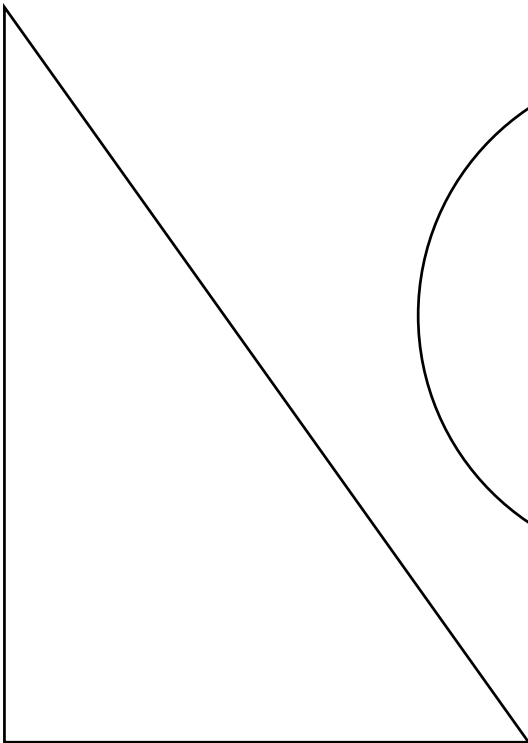
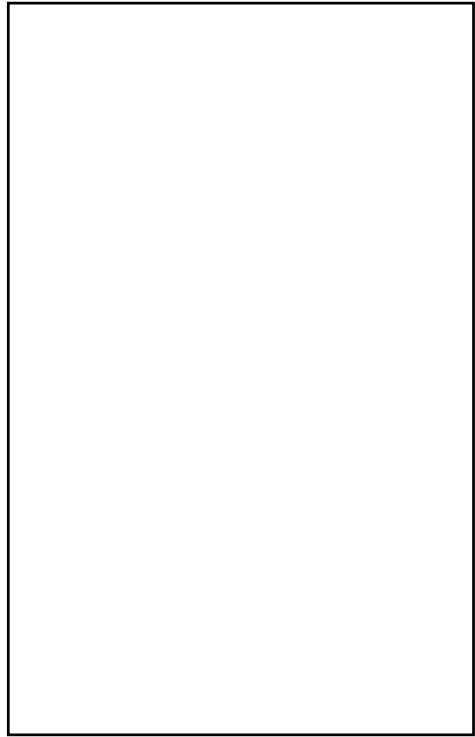
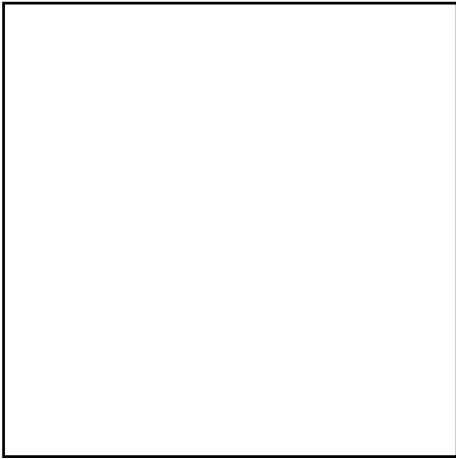
22. كاتەكچە ئىچىگە مۇۋاپىق سان تولدۇرۇڭ.

96	-	25	=		+	29	=		-	53	=	
					+							
80	-		=	65	-		=	47	-		=	
	-	10	=		+	47	=		-	38	=	

23. ھەر بىر كارتىدىكى ئىككى ساننىڭ يىغىندىسىنى ۋە

ئۇلارنىڭ ئايرىمىسىنى ھېسابلاڭ.

$\begin{matrix} 45 \\ 28 \end{matrix}$	$\begin{matrix} 58 \\ 36 \end{matrix}$	$\begin{matrix} 60 \\ 19 \end{matrix}$	$\begin{matrix} 77 \\ 18 \end{matrix}$	$\begin{matrix} 94 \\ 6 \end{matrix}$	$\begin{matrix} 58 \\ 41 \end{matrix}$	$\begin{matrix} 44 \\ 39 \end{matrix}$
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____

ئۆستۈر بالىلار ئۈچۈن ماتېماتىكا دەرسلىك

ماتېماتىكا

2- قىسىم

(بىر مەۋسۈنلۈك ئوقۇشلىق)

01
100 63 99

02
40 + 27

03
72 - 33

04
85 - 46 + 12

ئىسلام ئاۋازى نەشرىيات